

92842

Толас

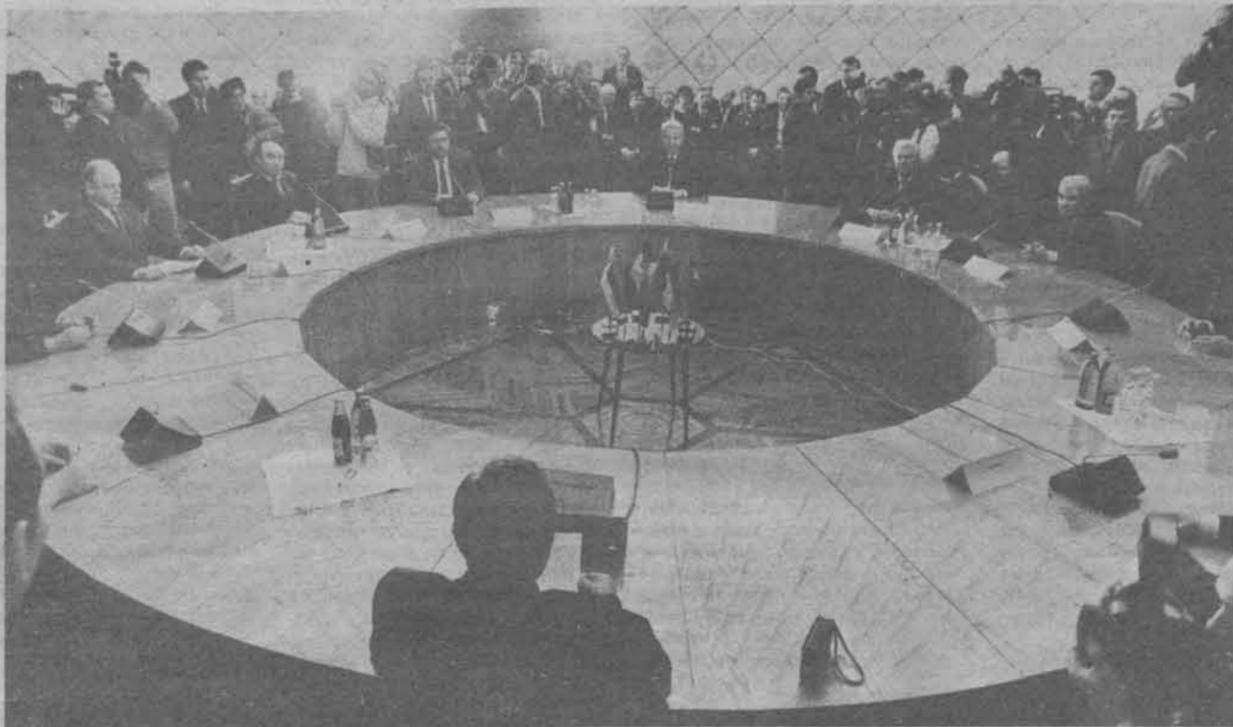
ШТОТЫДНЁВАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ СУАЙЧЫННІКАЎ
ЗА МЕЖАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

№ 1 2 студзеня 1992 г. Выдаецца з 1955 г.

(2247)

Цана 8 кап.

Радзілы

1991 год пад канец свайго бегу аб-
растаў падзеямі, бы снежны ком. Ба-
дай, з усіх найважнейшых адбыліся
21 і 25 снежня.

21 снежня ў сталіцы Казахстана Алма-
Аце лідэры суверэнных рэспублік
Беларусі, Украіны, Расіі, Узбекістана,
Казахстана, Таджыкістана, Азербай-
джана, Арменіі, Туркменістана, Мал-
дова і Кыргызстана падпісалі Прата-
кол да Пагаднення аб утварэнні Са-
дружнасці Незалежных Дзяржаў,
Алма-Ацінскую дэкларацыю і іншыя
дакументы. А 25 снежня пакінуў свой
пост першы і апошні Прэзідэнт СССР
Міхаіл Гарбачоў.

Людзі заўсёды шукаюць у датах пад-
зей патаемнага сэнсу, нейкіх анало-
гій. Калі меркаваць так, то падпісан-
не Пратакола аб Садружнасці адбыло-
ся ў дзень нараджэння «бачкі наро-
даў» Іосіфа Сталіна, а адрачэнне Мі-
хаіла Гарбачова — у дзень нараджэння
збаўцы народаў Хрыста. Што пра-
ракаюць нам гэтыя падзеі!
[Выступленне М. Гарбачова змешча-
на на 2-й стар.]

НА ЗДЫМКУ: абмеркаванне праекта
Пагаднення за круглым сталом у До-
ме дружбы ў Алма-Аце.

АЛМА-АЦІНСКАЯ ДЭКЛАРАЦЫЯ

Незалежныя дзяржавы
— Азербайджанская Рэспубліка,
Рэспубліка Арменія, Рэспубліка
Беларусь, Рэспубліка Казахстан,
Рэспубліка Кыргызстан, Рэспублі-
ка Малдова, Расійская Федэрацыя
(РФ), Рэспубліка Таджыкі-
стан, Туркменістан, Рэспубліка Уз-
бекістан і Украіна,

Імкнучыся пабудаваць дэмакраты-
чныя правыя дзяржавы, адно-
сіны паміж якімі будучы развіваць
на аснове ўзаемнага прызнання
і павялі дзяржаўнага суверэнітэту
і суверэннай роўнасці, неад'емнага
права на самавызначэнне, прын-
цыпаў раўнапраўя і неўмяшання
ва ўнутраныя справы, адмовы ад
прымянення сілы і пагрозы сілай,
эканамічных і любых іншых мета-
даў націску, мірнага ўрэгулявання
спрэчак, павялі і правоў і свабод
чалавека, уключаючы правы на-

цыянальных меншасцей, добрасум-
леннага выканання абавязальстваў
і іншых агульнапрызнаных
прынцыпаў і норм міжнароднага
права;

прызнаючы і паважаючы тэры-
тарыяльную цэласнасць адна адной
і непарушнасць існуючых граніц;

лічачы, што ўмацаванне маючых
глыбокія гістарычныя карані ад-
носін дружбы, добрасуседства і
ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва
адпавядае карэнным інтарсам на-
родаў і служыць справе міру і
бяспекі;

усведамляючы сваю адказнасць
за захаванне грамадзянскага міру і
міжнацыянальнай згоды;

будучы прыхільнымі мэтам і
прынцыпам пагаднення аб стварэн-
ні Садружнасці Незалежных Дзяр-
жаў,

заяўляюць аб ніжэйпададзеным:

Узаемадзейне ўдзельнікаў Са-
дружнасці будзе ажыццяўляцца на
прынцыпе раўнапраўя праз наар-
дынуючыя інстытуты, якія фармі-
руюцца на парытэтнай аснове і
дзейнічаюць у парадку, вызначае-
мым пагадненнямі паміж удзель-
нікамі Садружнасці, якое не з'яў-
ляецца ні дзяржавай, ні наддзяр-
жаўным утварэннем.

У мэтах забеспячэння міжна-
роднай стратэгічнай стабільнасці і
бяспекі будзе захавана аб'яднанае
камандаванне ваенна-стратэгічны-
мі сіламі і адзіны кантроль над
ядзернай зброяй; бакі будуць па-
важаць імкненне адзін аднаго да
дасягнення статусу бяз'ядзернай і
(або) нейтральнай дзяржавы.

Садружнасць Незалежных Дзяр-
жаў адкрыта са згоды ўсіх яе
удзельнікаў для далучэння да яе
дзяржаў — членаў былога Саюза

СССР, а таксама іншых дзяржаў,
якія падзяляюць мэты і прынцыпы
Садружнасці. Пацвярджаюцца пры-
хільнасць супрацоўніцтву ў фармі-
раванні і развіцці агульнай эканамі-
чнай прасторы, агульнаеўрапей-
скага і еўразійскага рынку.

З утварэннем Садружнасці Не-
залежных Дзяржаў Саюз Савецкіх
Сацыялістычных Рэспублік спы-
няе сваё існаванне.

Дзяржавы — удзельніцы Сад-
ружнасці гарантуюць у адпаведна-
сці са сваімі канстытуцыйнымі
працэдурамі выкананне міжнарод-
ных абавязальстваў, якія выні-
каюць з дагавораў і пагадненняў
былога Саюза ССР.

Дзяржавы — удзельніцы Сад-
ружнасці абавязваюцца няўхільна
выконваць прынцыпы гэтай Дэкла-
рацыі.

За Азербайджанскую
Рэспубліку
А. МУТАЛІБАЎ

За Расійскую
Федэрацыю (РФ)
Б. ЕЛЬЦЫН

За Рэспубліку
Арменія
Л. ТЭР-ПЕТРАСЯН

За Рэспубліку
Таджыкістан
Р. НАБІЕЎ
За Украіну
Л. КРАЎЧУК
За Рэспубліку
Беларусь
С. ШУШКЕВІЧ

За Рэспубліку
Малдова
М. СНЕГУР

За Туркменістан
С. НІЯЗАЎ

Алма-Ата, 21 снежня 1991 г.

РЭВАЛЮЦЫЯ НЕ ДАЛА ТАГО, ЧАГО АД ЯЕ ЧАКАЛІ

ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ НАС НЕ ПАКІНЕ

Гутарка з Нілам ГІЛЕВІЧАМ,
паэтам, старшынёй Камісіі
Вярхоўнага Савета Рэспублікі
Беларусь па культуры, адука-
цыі і захаванні гістарычнай
спадчыны, адбылася ў перапын-
ку паміж пасяджэннямі сёмай

сесіі Вярхоўнага Савета 10
снежня 1991 года. Ён прыйшоў
у свой кабінет расстроены і
расчараваны: дэпутаты зноў не
прынялі пастанову аб белару-
скай мове ў сродках масавай
інфармацыі. «Не хапіла ўсяго

некалькіх галасоў. На наступ-
ным пасяджэнні прыйдзеца
зноў тлумачыць і даказваць не-
абходнасць прыняцця такога
рашэння», — заклапочана ска-
заў Ніл Сямёнавіч.
Тэмай нашай гутаркі была,

вядома, культура, яе стан, пер-
спектывы, але хіба можа яна
сёння існаваць у адрыве ад на-
шых сумных рэалій! Таму і
папрасіла я Ніла Гілевіча адка-
заць, як ставіцца ён да пагад-
нення, падпісанага амаль напя-
рэдадні кіраўнікамі 3-х славян-
скіх дзяржаў.

— Да сустрэчы пад Брэстам
і рашэнняў, прынятых на ёй,
стаўлюся станоўча, з разумен-

нем, што такі крок быў неаб-
ходны і зроблены ён у выніку
аналізу рэальнага стану рэчаў
у краіне. Саюз, які існаваў дзе-
сяцігоддзі, разваліўся, разваль-
ваюцца эканамічныя і іншыя
сувязі. Атрымалася туліковая
сітуацыя.

— А ці дапаможа нам з яе
выйсці стварэнне Саюза Неза-
лежных Дзяржаў!

[З'яўленне на 7-й стар.]

РАЗВІТАЛЬНАЯ ПРАМОВА ПРЭЗІДЭНТА

25 снежня Міхаіл Гарбачоў выступіў па Цэнтральнаму тэлебачанню са зваротам да народа.

Дарагія суайчыннікі! Суграмадазье!

У выніку ўзнікшай сітуацыі з утварэннем Садружнасці Незалежных Дзяржаў я спыняю сваю дзейнасць на пасадзе Прэзідэнта СССР. Прымяю гэтае рашэнне па прынцыповых меркаваннях.

Я цвёрда выступаў за самастойнасць, незалежнасць народаў, за суверэнітэт рэспублік. Але адначасова і за захаванне саюзнай дзяржавы, цэласнасці краіны.

Падзеі пайшлі па іншым шляху. Перамагла лінія на расчлененне краіны і раз'яднанне дзяржавы, з чым я не магу пагадзіцца.

І пасля алма-ацінскай сустрэчы і прынятых там рашэнняў мая пазіцыя на гэты конт не змянілася.

Акрамя таго, перакананы, што рашэнні падобнага маштабу павінны былі б прымацца на падставе народнага волевыяўлення.

Тым не менш я буду рабіць усё, што ў маіх магчымасцях, каб пагадзіцца, каб прынялі да рэальнай згоды ў грамадстве, аблягчылі б выхад з крызісу і працэс рэформ.

Выступаючы перад вамі апошні раз у якасці Прэзідэнта СССР, лічу патрэбным выказаць сваю ацэнку пройдзенага з 1985 года шляху. Тым больш што на гэты конт нямаю супярэчлівых, павярхоўных і неаб'ектыўных меркаванняў.

Лёс так распарадзіўся, што, калі я аказваюся на чале дзяржавы, ужо было ясна, што з

краінай нядобра. Усяго многа: зямлі, нафты і газу, іншых прыродных багаццяў, ды і розумам і талентам Бог не абдзяліў, а жывём куды горш, чым у развітых краінах, усё больш адстаём ад іх.

Прычына была ўжо бачная: грамадства задыхалася ў цісках камандна-бюракратычнай сістэмы. Асуджанае абслугоўваць ідэалогію і неспці страшны цяжар гонкі ўзбраенняў, яно — на мяжы магчымага.

Усе спробы частковых рэформ — а іх было нямаю — цярпелі няўдачу адна за адной. Краіна страчала перспектыву. Так далей жыць было нельга. Трэба было кардынальна ўсё мяняць.

Вось чаму я ні разу не пашкадаваў, што не скарыстаў пасаду генеральнага сакратара толькі для таго, каб «пацарстваваць» некалькі гадоў. Лічыў бы гэта безадказным і амаральным.

Я разумеў, што пачынаць рэформы такога маштабу і ў такім грамадстве, як наша, — самая цяжкая і нават рызыкоўная справа. Але і сёння я перакананы ў гістарычнай правядзенай дэмакратычных рэформ, якія пачаты вясной 1985 года.

Працэс абнаўлення краіны і карэнных перамен у сусветным супольніцтве аказаўся куды больш складаным, чым можна было ўявіць. Аднак тое, што зроблена, павінна быць ацэнена па вартасці.

Грамадства атрымала свабоду, вызвалілася палітычна і духоўна. І гэта — самая галоўная звабава, якую мы да канца яшчэ не ўсвядомілі, а таму, што яшчэ не навучыліся карыстацца свабодай.

Тым не менш праведзена ра-

бота гістарычнай значнасці:

— Ліквідавана таталітарная сістэма, якая пазбавіла краіну магчымасці даўно стаць шчаслівай і працвітаючай.

— Здзейснены прарывы на шляху дэмакратычных пераўтварэнняў. Рэальнымі сталі свабодныя выбары, свабода друку, рэлігійныя свабоды, прадстаўнічыя органы ўлады, многапартыйнасць. Права чалавека прызнаны як вышэйшы прынцып.

— Пачаўся рух да многаўкладнай эканомікі, зацярджаецца раўнапраўе ўсіх форм уласнасці. У рамках зямельнай рэформы стала адраджацца сялянства, з'явілася фермерства, мільёны гектараў зямлі аддаюцца сельскім хыхарам, гараджанам. Узаконена эканамічная свабода вытворцы, і пачалі набіраць сілу прадпрыемальніцтва, акцыянарыянае, прыватызацыя.

— Паварочваючы эканоміку да рынку, важна помніць, што робіцца гэта дзеля чалавека. У гэты цяжкі час усё павінна быць зроблена для яго сацыяльнай абароны, асабліва гэта тычыцца старых і дзяцей.

Мы жывём у новым свеце: — пакончана з «халоднай вайной», спынена гонка ўзбраенняў і вар'яцкая мілітарызацыя краіны, якая змячыла нашу эканоміку, грамадскую думку і мараль. Знята пагроза сусветнай вайны.

Яшчэ раз хачу падкрэсліць, што ў пераходны перыяд з майго боку было зроблена ўсё для захавання надзейнага кантролю над ядзернай зброяй.

— Мы адкрыліся свету, адмовіліся ад умязання ў чужыя справы, ад выкарыстання вой-

скаў за межамі краіны. І нам адказалі давер'ем, салідарнасцю і павагай.

— Мы сталі адной з галоўных апор на перабудове сучаснай цывілізацыі на мірных, дэмакратычных пачатках.

— Народы, нацыі атрымалі рэальную свабоду выбару шляху свайго самавызначэння. Пошукі дэмакратычнага рэфармавання многанацыянальнай дзяржавы вывелі нас да парогу заключэння новага Саюзнага дагавора.

Усе гэтыя змяненні запатрабавалі вялікага напружання, праходзілі ў вострай барацьбе, пры нарастаючым супраціўленні сіл старога, аджыўшага, рэакцыйнага — і ранейшых партыйна-дзяржаўных структур, і гаспадарчага апарату, ды і нашых звычак, ідэалагічных забабонаў, ураўняльнай і ўтрыманскай псіхалогіі. Яны натыкаліся на нашу нецярпліваць, нізкі ўзровень палітычнай культуры, боязь перамен.

Вось чаму мы страцілі многа часу. Старая сістэма рухнула да таго, як паспела запрацаваць новую. І крызіс грамадства яшчэ больш абвастрыўся.

Я ведаю аб незадаволенасці цяперашняй цяжкай сітуацыяй, аб вострай крытыцы ўлад на ўсіх узроўнях і асабіста маеі дзейнасці. Але яшчэ раз хацеў бы падкрэсліць: кардынальныя перамены ў такой вялікай краіне, ды яшчэ з такой спадчынай, не могуць прайсці лёгка, без цяжкасцей і ўзрушэнняў.

Жнівеньскі путч даў агульны крызіс да крайняй мяжы. Самае згубнае ў гэтым крызісе — распад дзяржаўнасці. І сёння мяне трывожыць страта нашымі людзьмі грамадзянсва

вялікай краіны — вынікі могуць аказацца вельмі цяжкімі для ўсіх.

Жыццёва важным мне ўяўляецца захаваць дэмакратычныя звабы апошніх гадоў. Яны выпакутаны ўсёй нашай гісторыяй, нашым трагічным вопытам. Ад іх нельга адмаўляцца ні пры якіх абставінах ні пад якой маркай. У адваротным выпадку ўсе надзеі на лепшае будуць пахаваны.

Аб усім гэтым я гавару шчыра і адкрыта. Гэта мой маральны абавязак.

Сёння хачу выказаць удзячнасць усім грамадзянам, якія падтрымалі палітыку абнаўлення краіны, уключыліся ў ажыццяўленне дэмакратычных рэформ.

Я ўдзячны дзяржаўным, палітычным і грамадскім дзеячам, мільёнам людзей за мяжой — тым, хто зразумеў нашы задумы, падтрымаў іх, пайшоў нам на сустрэчу, на шчырае супрацоўніцтва з намі.

Я пакідаю свой пост з трывагай. Але і з надзеяй, з верай у вас, у вашу мудрасць і сілу духу. Мы — наступнікі вялікай цывілізацыі, і цяпер ад усіх і кожнага залежыць, каб яна адраділася да новага сучаснага і годнага жыцця.

Хачу шчыра падзякаваць тым, хто ў гэтыя гады разам са мной стаяў за справядлівую і добрую справу. Напэўна нейкіх памылак можна было б пазбегнуць, многае зрабіць лепш. Але я ўпэўнены, што раней ці пазней нашы агульныя намаганні дадуць плён, нашы народы будуць жыць у працвітаючым і дэмакратычным грамадстве.

Жадаю ўсім вам усяго добрага.

ПАСТАНОВА

Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь

Аб зацвярджэнні эталона Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь і Палажэння аб Дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь

Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь пастаўляе:

1. Зацвердзіць эталон Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь (прыкладаецца).
2. Зацвердзіць Палажэнне аб Дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь (прыкладаецца).

Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С. ШУШКЕВІЧ.

10 снежня 1991 г. г. Мінск.

ПАСТАНОВА

Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь

Аб зацвярджэнні Палажэння аб Дзяржаўным сцягу Рэспублікі Беларусь

Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь пастаўляе:

Зацвердзіць Палажэнне аб Дзяржаўным сцягу Рэспублікі Беларусь (прыкладаецца).

Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С. ШУШКЕВІЧ.

11 снежня 1991 г. г. Мінск.

СВЯТЫ

ТРЫНАЦЦАЦЬ ДЗЕН

Прыняты Закон Рэспублікі Беларусь аб святочных днях. Іх на працягу года ў нас будзе 13.

- 1 студзеня — Новы год;
- 7 студзеня — нараджэнне Хрыстова (праваслаўныя Каляды);
- 8 Сакавіка — Дзень жанчыны;
- Па календары праваслаўнай і каталіцкай канфесіі — Вялікдзень (Пасха) — дзень першы;
- Вялікдзень (Пасха) — дзень другі;
- Па календары праваслаўнай канфесіі — Радаўніца;
- 1 Мая — Свята працы;
- 9 Мая — Дзень Перамогі;
- 27 ліпеня — Дзень незалежнасці;
- 2 лістапада — Дзень памяці;
- 25 снежня — нараджэнне Хрыстова (каталіцкія Каляды).

ПІКЕТЫ

АДДАЙЦЕ ВІЛЬНЮ І ДЗВІНСК

Арганізацыя «Славянскі Сабор—Белая Русь» пікетавала будынак Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь. Збіраліся подпісы ў абарону славян Прыбалтыкі, выступалі за вяртанне Беларусі Віленскага і Дзвінскага краёў. Чорнажоўта-белы флаг — знак адзінства вялікаросаў (чорны), украінцаў (жоўты), беларусаў (белы) развіваўся над натоўпам, які трымаў у руках вы-

МІЖНАРОДНЫ ФЕСТИВАЛЬ

«Студыйныя каляды-91» — так называецца Міжнародны фестываль эксперыментальных тэатраў, які адбыўся нядаўна ў Мінску. У ім прымалі ўдзел актёры тэатраў-студый кінажэра, «Дзе-Я», «Жэст» і калектывы з Літвы, РСФСР, Сандкорн-тэатр нямецкага горада Карлсруэ. Фестывальны тыдзень ўмясціў 30 спектакляў. Яны ішлі на трох сцэнічных пляцоўках: ТЮГ, Дзвiнскі тэатр і тэатра-студыі кінажэра. Арганізатарамі «калядак» выступілі асацыяцыя тэатраў-студый і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. НА ЗДЫМКУ: адкрыў фестываль спектакль драматурга Я. Кофта «Сялянская вайна» ў пастаноўцы тэатра-студыі «Дзе-Я».

разныя плакаты: «Руская мова — статус дзяржаўнай», «Іуды ў Крамлі — патрыёты ў турме».

БЕЛАРУСІЗАЦЫЯ

ВУЧАЦА ВЫКЛАДЧЫКІ

Універсітэт беларускай мовы і гісторыі культуры створаны ў Беларускай тэхналагічным інстытуте. Яго мэта — дапамагчы педагогам у вывучэнні лексікі роднай мовы і больш падрабязна наёміць іх з вытокамі нацыянальнай культуры. Курс лекцый разлічаны на 396 гадзін. Пасля здачы экзаменаў слухачы атрымаюць дыпламы, якія даюць ім права выкладаць на беларускай мове. Пакуль заняткі наведваюць каля 30 выкладчыкаў тэхналагічнага інстытута.

ПРЭТЭЗІІ

НОВЫ ПАДЗЕЛ?

У Львове адбыўся Вялікі Сход палітычнай арганізацыі «Дзяржаўная самастойнасць Украіны», якая абвясціла сябе пераемніцай Арганізацыі ўкраінскіх нацыяналістаў.

Нацыяналісты стаяюча ацанілі вынікі ўсеўкраінскага рэфэрэндуму, але ў катэгарычнай форме выказаліся супраць ідэі Садружнасці. ДСУ аб'явіла аб тым, што канчатковай мэтай яе з'яўляецца ўстанавленне этнічных межаў Украіны, уключаючы частку Польшчы, Малдовы, Расіі і Беларусі, у межах якіх пераважнымі правамі павінны карыстацца ўкраінцы.

НАЛЕЖАЦЬ НАШАЙ ПІСТОРЫП

«ЖЫВІЦЕ БЕЗ МЯНЕ»

Постаці нашага мінулага, якія сышлі ў нябыт у тых часы, калі мы жылі «пад сонцам сталінскай канстытуцыі», усё больш цікаваць даследчыкаў. Цішка Гартны, Алес Чараяноў, Усевалад Ігнатоўскі, Антон Баліці... Толькі цяпер мы маем магчымасць даведацца пра іх, дзеячаў беларускага адраджэння, пра той страшны час, у які ім наканавана было жыць.

Адна з цікавейшых і прыкметных асоб — Язэп ЛЁСІК. Кандыдат гістарычных навук, журналіст Анатоль МЯСНІКОЎ рыхтуе да выдання кнігу пра трагічны лёс і час Язэпа Лёсіка. Рэдакцыя «Голасу Радзімы» прапануе ўвазе чытачоў два раздзелы з дакументальнай аповесці.

НА НІВЕ РОДНОЙ КУЛЬТУРЫ

«Здань блукае па Еўропе, здань камунізму...» Так амаль 150 гадоў назад напісалі Маркс і Энгельс. Напісалі па-нямецку, на беларускую мову гэтыя словы першым пераклаў... Язэп Лёсік.

Перекладчык, як і кожны літаратар, піша тое, у што святая і непахісна верыць... Так, прынамсі, павінна быць. І не думаю, што, перакладаючы «Маніфест Камуністычнай партыі», Лёсік верыў у што-небудзь іншае. І няма ў тым Лёсікавай віны, што сёння ўсе мы (ці, прынамсі, большасць з нас) успрымаем сэнс тых слоў зусім па-іншаму...

Яму было ўжо пад сорок — узрост сталы і мудры. Прайшлі, адышлі ў нябыт ілюзіі аб магчымасці дасягнення поўнай самастойнасці і незалежнасці роднай старонкі. Мінулі і надзеі з дапамогай немцаў і палкаў дамагчыся свабоды Бацькаўшчыны... Беларускі народ, зразумеў Лёсік, можа і павінен прыйсці да светлай будучыні толькі праз шлях самавызначэння. Праца ў галінах культуры, навукі і асветы на харысць дасягнення беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці і становіцца зместам і сэнсам усяго яго далейшага жыцця.

Узяўшыся найперш за даследаванне вытокаў нацыянальнай культуры, Язэп Юр'евіч прыходзіць да ісціны, што «як сьведомасць вызначаецца быццём, так культурны стан народу вызначаецца яго эканамічна-грамадзянскімі ўзвядзеннямі. Культура становіцца

адбітак народнага жыцця і зьяўляецца прадуктам разумовай творчасці людзей на падставе іх матар'яльнага быту» (тут і далей правапіс самага Лёсіка. — А. М.). Артыкул «Культурны стан Беларусі к моманту Лютаўскае рэвалюцыі», апублікаваны ў 1924 годзе ў складзеным Алесем Сташэўскім, Зміцерам Жылуновічам і Усеваладам Ігнатоўскім зборніку «Беларусь», стаў не толькі першай грунтоўнай працай Лёсіка як вучонага, а і наогул з'явіўся адным з самых першых даследаванняў аб тагачаснай недалёкай мінуўшчыне нашага краю.

Аб культуры Беларусі Лёсік гаворыць толькі ў адносінах да яе сялянскіх мас. «Гісторыя Беларусі, — піша ён, — злажылася так, што яна стала краем сялянскім не толькі па свайму эканамічнаму ладу, як край не прамысловы, а земляробскі; Беларусь стала крайнай сялянскай і па свайму грамадзянскіму складу. Вышэйшыя эканамічна-пануючыя буржуазныя станы Беларусі былі адарваны ад працоўных народных мас эканамічна і культурна (падкрэслена Лёсікам, значыць, гэтай адарванасці ён справядліва надаваў выключна важнае значэнне. — А. М.)... Сталася так, што беларусы к моманту Лютаўскае рэвалюцыі становілі народнасць чыста сялянскую і па свайму нацыянальнаму твару. Беларуская культура, беларуская народнасць, беларуская самабытнасць захавалася толькі ў земляробскіх сялянскіх масах...»

Ён з асабістага жыццёвага вопыту ведаў, што па-беларуску гаварылі толькі працоўныя масы, «а камандныя, эканамічна пануючыя станы — папольску або парасійску».

Лёсік сцвярджаў, што такое становішча пачалося яшчэ з XVI стагоддзя, калі «Беларускае баярства, а за ім іншыя прывілейныя станы, адарваныя ад працоўных гушч соцыяльна, сталі пераймаць чужую, галоўным чынам, польскую мову і польскую культуру. Гэта скончылася тым, што беларуская мова, як адзіны фактар разумовай творчасці народу, была пастаўлена на ступень простай, хамскай, мужыччай, няздатнай да культурнага развіцця разам з тымі працоўнымі, соцыяльна прыгнечанымі масамі, што ў гэтай мове гаварылі». Гэтая абасобленасць, значае аўтар, і стала прычынай таго, што да пачатку дваццатага стагоддзя аб беларускай інтэлігенцыі не магло быць і гутаркі: «Цэлыя сталецці беларускія народныя масы жылі без сваёй інтэлігенцыі, а гэта не магло, разумеюцца, дапамагчы азнаямленню іх з разумовым жыццём, з разумовай творчасцю свайго веку й часу. Нарэшце сталася так, што ўжо незалежна ад таго, да якога класы грамадзянства належыў асьвечаны беларус-інтэлігент, прайшоўшы вышэйшую ці сярэднюю школу, — ён нараўне з апалчаным ці абруселым дваранінем выракаўся свайго народу і яго мовы ды гінуў для свайго краю».

Артыкул «Культурны стан Беларусі к моманту Лютаўскае рэвалюцыі» складаецца з некалькіх частак: «Грамадзянскі склад Беларусі», «Быт, права, звычэй», «Асьвета», «Цэрква і рэлігія», «Навука й мастацтва». Самы вялікі з раздзелаў — «Быт, права, звычэй», у якім Лёсік разглядае формы сялянскага землеарыстання на Беларусі, уклад жыцця вясцоўца наогул. Ён падрабязна разглядае сямяю як «асноўную форму працоўнай адзінкі на зямлі», і з пункту гледжання сённяшняй нашай рэчаіснасці гэта тэма мае надзвычайнае гучанне. І хоць тэматычна гэты раздзел мае да артыкула вельмі прыблізныя адносіны, здзіўляе іншае: веданне Язэпам жыцця, яго рэлігіі.

У раздзеле «Асьвета» Лёсік пераканаўча паказвае, як «расійскі ўрад... гасіў асвету на Беларусі». Так, пры Мікалаі I маскоўскай школы масова зачыняліся, іх замянялі сённяшнія расійскія. «У 1834 годзе, — прыводзіць ён довад, — чысло вучылішч на Беларусі было зьменшана на палавіну». Аднак адкрыццё расійскіх школ,

асабліва пасля падзей 1861 года, народ сустрэў «няпрыхільна». Бацькі баяліся, што іх дзяцей «пераробяць на маскалёў». Расійская школа была чужая, селянін баяўся яе. Бацькі ахвотней наймалі настаўнікаў «ды вучылі дзяцей па хатах»...

Са спасылкай на Доўнар-Запольскага Лёсік прыводзіць лічбы: на 1 студзеня 1900 года ў Беларусі налічвалася 8 266 школ; адна школа прыходзілася на 885 чалавек. «Усе школы без выключэння былі расійскія — з выкладовай расійскай мовай; беларускіх школ — з выкладовай беларускай мовай — ня было зусім, бо і сама беларуская мова была забаронена, — пісаў даследчык».

Не мог, натуральна, абысці маўчаннем аўтар і тэму беларускага адраджэння.

«...Ідэя нацыянальнага адраджэння, — сцвярджае ён, — парадзілася... яшчэ ў пачатку XIX сталяцця, у рэзультате таго навуковага руху, што распачаўся быў пры Віленскім універсітэце, але гэта была толькі ідэя — прычым, кволая і зусім нявыразная. Сапраўдны беларускі рэнесанс распачаўся толькі напярэдадні Лютаўскае рэвалюцыі 1917 году і стаў наважнай рэальнасцю пасля перавароту ў кастрычніку...»

Такім чынам, не прызнаючы доўгі час Кастрычніцкую рэвалюцыю, яе вынікі, у прыватнасці, Язэп Лёсік пагаджаецца, што яна паклала ўсё ж пачатак беларускаму нацыянальнаму адраджэнню. І гэта, несумненна, адметны факт у няпростай і супярэчлівай яго біяграфіі.

Артыкул у цэлым, кожны яго раздзел сведчаць: аўтар гарыць вялікім і сапраўдным жаданнем пазнаць і паказаць іншым гісторыю свайго народа. Эрудзіраваны і начытаны чалавек, Лёсік ужо гэтай працай паказваў сябе як сумленны і шчыры даследчык, глыбока заклапочаны будучыняй роднага краю.

Падахвочаны яшчэ раней Алесем Гаруном, а цяпер — Цішкам Гартным, Максімам Гарэцкім і іншымі пісьменнікамі, Язэп Лёсік бярэцца і за літаратурную дзейнасць. Яго аповесці і апавяданні, найперш такія, як «Ня ўсе-ж разам, ягамосці», «Гаронім у дарозе», «Апавяданне бяз назвы», казка «Геркулес і селянін», вызначаюцца сакавітай народнай мовай, глыбокім пранікненнем у сутнасць з'яў, дасканалай характарыстыкай герояў... Максім

Гарэцкі першым прыкмеціў пісьменніцкі талент Лёсіка. «Гэтага слаўнага пісьменніка чакае яшчэ слаўнейшая будучыня», — сведчыў ён. Але... Ужо ў 1924 годзе Цішка Гартны зазначыў іншае: «Язэп Лёсік, вызначыўшыся як здольны белетрыст («Ня ўсе-ж разам, ягамосці» і інш.), абяцаў многае, але пасля закінуты пісаньне мастацкіх рэчаў, а перадаўся на публіцыстычна-пэдагагічную працу...» Пры гэтым, між іншым, Гартны высока ацаніў мастацкія вартасці перакладу «Маніфеста Камуністычнай партыі».

Педагагічную дзейнасць пры Савецкай уладзе ён пачаў яшчэ раней, чым літаратурную і даследчыцкую. Ужо ў 1921 годзе, літаральна адразу пасля адкрыцця Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Лёсік выкладае там беларускую мову.

Аб'ява аб пачатку прыёму зяў у БДУ ўбачыла свет у маі 1921 года. 8 ліпеня калегія народнага Камісарыята асветы Беларусі (а ўзначальваў яе, дарэчы, Усевалад Ігнатоўскі), прызначыла праўленне ўніверсітэта. Першым рэктарам яго стаў вядомы ўжо тады гісторык Уладзімір Пічэта.

Асоба выдатных здольнасцей, высокіх маральных і чалавечых прынапіў, Уладзімір Іванавіч не мог заставацца аб'якавым і да падбору кадраў педагогаў. Вялікую працавітасць і ўменне распараджацца часам ён дэманстравалі сваім калегам асабіста. Займаючы пасаду рэктара 9 гадоў, Пічэта не толькі стварыў за гэты час фундаментальныя працы па гісторыі Беларусі (а іх ва Уладзіміра Іванавіча звыш 140), але і напісаў глыбокае і вельмі патрэбнае тады даследаванне «Беларуская мова як фактар нацыянальнай культуры». Яна прынесла яму заслужаны поспех. І гэта, адзначу, пры тым, што мовазнаўцам рэктар універсітэта ніколі сябе не лічыў.

На першы факультэт БДУ — рабфак было прынята неўзабаве 160 чалавек. Вось што пісаў аб гэтай падзеі ў часопісе «Чырвоны студэнт», што выдаваўся з 1922 года, Д. Трубан: «Яшчэ ўчора мы адарваліся ад станкоў, выйшлі з сажы і дыму фабрык і заводаў, нашы бледныя твары пакрыты гэтым куродыммам, рукі яшчэ носяць цвёрдыя мазалі... Яшчэ ўчора мы пакінулі плуг, палі, глужую забітую вёску. А сёння мы ў светлым храме навукі, і я скарбніц розуму чалавека».

[Працяг будзе.]

АД ДЗІЦЯЧАЙ ЦАЦКІ ДА ПЕРСАНАЛЬНАГА КАМП'ЮТЭРА

Сёння гандлёвая фірма «БЕЛВАР» — так цяпер называецца Вытворчае аб'яднанне імя Леніна — рыхтуе да серыйнага выпуску не адну назву тавараў: ад дзіцячай цацкі да персанальнага камп'ютэра. Сярод новых распрацовак спецыяль-

нага канструктарскага бюро — пажарабяспечныя, з электроннай аховай электраправа і кіпяцільнік, міксер «Віхар», дазіметр і многае іншае. Па заяўцы Міністэрства аховы здароўя рэспублікі і Камітэта па Чарнобылю ў СКБ падрыхта-

ваны да вытворчасці радыёметр РКБ-07П. Гэта стацыянарны прыбор для лабараторнага вымярэння ўтрымання стронцыю, цэзію і калію ў прадуктах харчавання.

Вельмі карысным у хатняй гаспадарцы будзе і набор «Майстар», у склад якога ўваходзіць электрадзель з вялікай колькасцю насадак, што дазваляюць выконваць разнастайныя работы па дрэву і металу. Сёлета фірма мае намер выпускаць гэтых вырабаў больш за дзве трэці ад агульнага аб'ёму таварнай прадукцыі. У планах прадпрыемства — пыхласны, мікрахвалевыя печы, аўтаэлектроніка, медтэхніка і іншыя тавары народнага спажывання.

НА ЗДЫМКАХ: галоўны канструктар распрацоўкі Анатоль АЛЯКСАНДРАЎ прадстаўляе набор «Майстар»; прыбор для вымярэння актыўнасці нітрату «ПІАН-01» і дазіметр «РКБ-104» — таксама ватнікі фірмы «БЕЛВАР».

Фота Ю. ПАУЛАВА.

235

меў з дзяцінства. Багацьце заслужанае, імя, слава — назовы, аб якіх ён ня меў ніякага паняцця.

Можна быць, ласкі жанчын? Можна быць, яны маглі яшчэ даць яму ў жыцці насалоды і радасці? Ах, гэтыя ласкі... Колькі ён імкнуўся да іх, як прагавіта адчыняў свае вусны, але кожны раз дарэмна! Адзін раз, толькі некалькі дзён назад, ён пакаштаваў гэты салодкі напітак ласкі, і вось якім горкім ён аказаўся! Словам, нічога ў яго жыцці не было такога, чаго ён мог чакаць, чым даражыць. І можна быць таму ён павінен, па Эвангельлі, пастаяць "за другі свая"? Можна быць у гэтым і ёсць той сэнс, ува ймя якога прыйшоў ён у гэты свет? Можна быць таму ён і створаны лішнім чалавекам, каб, ня маючы пры сабе ні агароду, ні хаты, ні канарэйкі, з вольным сэрцам і з светлымі думкамі мог пайсці на смерць за тых, у каторых, як і ў яго, таксама няма ні агароду, ні свайго месца на свеце. Можна быць тым людзі, якія памерлі дзеля рэвалюцыі, былі таксама лішнімі?.. Можна быць у тых людзей быў адзін прынцып, адно жаданне — увайсці ў жыццё, той самы ідэал, каторы абвясціў ён, Тугоўскі, у сваёй прамове на акце ў беларускай гімназіі.

Успаміны палезлі ў галаву. Успаміналася далёкая Бацькаўшчына, зялёны стол у паркетнай зале, залітыя святлам твары педагогаў і вучняў, музыка і бадзёрыя прамовы. Усё цяпер улівала яму сілы, усё дала яму веру ў тое, што нарэшце яго жыццё атрымае сэнс, ён здабудзе тое, аб чым з запалам зазначаў перад педагогамі і вучнямі...

На мурах Вышаграду сцягнулася. Трэба было вярнуцца да хаты. Тугоўскі ішоў, чуючы, што на яго грудзех гарэлі чырвоныя і ружовыя плямы. Што будзе з ім, сифілітычным? Але ён ужо не

238

чыма.

— Вы правы, гісторыя, — неахвотна зазначыў Тугоўскі й пачаў глядзець на сцэну. Якраз у гэты момант зазвінеў званок і старшыня напрасіў усіх заняць сваё месца. Прафэсар Мілюкоў сеў за столікам каля кафедры.

— Слова мае былі старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Крэчэўскі.

Старык Крэчэўскі сканфужана ўзьлез на сцэну й, відзіма хвалюючыся, што атрымаў слова першым, пачаў:

— Буду гутарыць менш за ўсіх, таму што паважаны дакладчык менш усяго гутарыў аб беларусах. На працягу сваёй гісторыі мы чулі на сабе цяжкую руку Масквы, знішчыўшую нашу культуру. А між тым гэта культура была ў той час, як Масква была вёскай, і ў Полацку ўжо была гімназія, і з Полацку адпраўляліся маладыя людзі вучыцца за граніцу. Масква знішчыла ўсё, у 1885 годзе было забаронена друкаваць беларускія кнігі...

Крэчэўскі адным вокам усё паглядываў на Мілюкова, быццам баяўся, што той зараз выступіць з аправяржэннем прыведзеных ім фактаў. Але Мілюкоў толькі спакойна запісываў усё ў сваю кніжку.

— Мы заяўляем, — закончыў Крэчэўскі, — што пакуль ёсць раб і пан, размовы супольнай і супрацоўніцтва быць ня можа.

І ён пакінуў сцэну пад гром воплескаў. За

Працяг.
Пачатак у №№ 23 — 50, 52.

233

Запраўды, што такое быў ён, Пётра Тугоўскі? Для чаго ж радзіўся ён? Ува ймя чаго прыйшоў ён у гэты свет? Ува ймя якой-небудзь мэты ці проста так сабе, як непатрэбная сорная трава на полі? Ува ўсякім выпадку ён не прыйшоў у свет, як іншыя: думаць аб сваёй гаспадарцы і аб сваіх агародах. Яму брыдкае гэтае людское імкненне разбагацець — накупіць болей зямлі, пабудаваць больш дамоў, на вокнах паставіць гэрані, павесіць клеткі з канарэйкамі і шчасліваму, сытаму, хадзіць па пакоях і слухаць прыбой людскога гора, можа быць, паплакаць, можа быць, кагосьці пажалец, камусьці працягнуць руку дапамогі. Ён усімі нэрвамі сваёй душы ненавідзеў гэтых сытых і задаволеных людзей, якімі-бы здольнасцямі яны ні блішчалі, і называў іх мяшчанамі.

Мяшчане — гэта самы брыдкі від чалавека, зусім нагадваючы, што чалавек недалёка адышоў ад жывёлы. Тугоўскі не радзіўся для таго, каб хваліць гэты свет толькі таму, што ў яго быў белы хлеб. Ён не крычаў-бы так, як крычаў гэты мешчанін у Харкаве падчас улады дабравольчаскай арміі, калі па вуліцах вялі на расстрэл сотні людзей, не крычаў-бы толькі таму, што ў яго зьявіўся кавалак булкі. Тугоўскі ня ведаў, што такое уласнасць, ніколі не імкнуўся да яе. Бацька яго ня мог пакінуць яму ні пакоя, ні якой-небудзь мэблі, ні якога-небудзь кавалачка агарода. Нічога не было ў жыцці ў Тугоўскага. Ён быў вольны, абсалютна вольны, па-эвангельска, як птушка нябесная. І галоўнае, што ў яго не было ніякага жадання завясяці сабе ўласны дом, шыкарную мэбэль, добры аўтамабіль. Ён ненавідзеў усіх, хто думаў аб гэтым, асабліва тых, хто сам, заводзячы ўласныя дамы і мэбэль, лічыў сябе пры гэтым рэвалю-

236

баяўся: ён бачыў, што выхад знойдзены. У Празе ён быў ахоплены шумным жыццём, разбіўшым яго пэўнасці...

На момант яго зачепіла думка: ці хопіць у яго сілы: ён жа радзіўся пад Сатурнам? Будзе тое, што ён загубе ўсю арганізацыю... Але праз хвіліну ён рашыў, што як-бы там ні было, загіне ён сам, а не арганізацыя...

Ува ўсякім выпадку, што-б ні здарылася, які-бы адказ ня даў доктар, праз некалькі дзён ён зазнача Карусю, што згодзен уступіць у яго арганізацыю.

ЭПІЛОГ

I

Белым сьнегам пакрылася вуліца залатой Прагі. Вулічныя ліхтары матавым бляскам разлівалі свой свет і здаваліся толькі светлымі плямамі ў кругу, заслаўшым усё неба. Адзінокія людзі стараліся хутчэй праляцець па вуліцах і знікнуць у спакойных мурах будынкаў. У гэты час на рагу вуліцы каля Народнага дому спыніліся два чалавекі: адзін быў вельмі высокі, і голас яго гучэў раскатамі грома, другі больш нізкі і спакойны, больш слухаўшы, чым гутарыўшы.

— Значна, браце Тугоўскі, — зазначыў раскацісты голас, — заўтра спаткаемся на станцыі? Ты заедзеш ў Падкарпацкую Русь, а там праз Карпаты і праз граніцу мы ўжо ўмовіліся... Рашано?

— Так, цывёрады і беспаваротна, Карусь. — І большы паціскаў руку меншаму. Яны ўвайшлі, вясёла размаўляючы зусім не аб сваёй паездцы, у асветлены Народны дом. Народны дом быў поўны народу. Па ўсіх залах чуліся самыя розныя

239

Крэчэўскім выступіў прадстаўнік каўказскіх горцаў. Высокі, у сваёй чэркесцы, з кінжаламі, сваёй прамовай ён зрабіў велізарнае ўражанне на прысутных.

— Мы, каўказскія горцы, заяўляем, што Расея нішчыла цэлыя плямыны горцаў. Грамадзяне, — ён стукнуў пальцамі па нейкай паперцы, — я вам пакажу карту, дзе вы пабачыце, што зараз няма шмат назоў нашых плямён. Дзе яны? Яны знішчаны расейскай уладай з твару зямлі. Але, грамадзяне, у нашых сэрцах яшчэ жывуць запаведзі вялікага Шаміля, іншых нашых правадыроў. Мы вымагам, каб нам далі магчымасць збудаваць сваю саклю на скале, няхай недасканальную, але каб гэта была наша ўласная сакля.

За прадстаўніком каўказскіх горцаў выступіў прадстаўнік Грузіі:

— Мы ніяка не Расея, ні Жоўтая Расея, ні Маларасея... Мы — Грузія, — казаў ён. — У нас была высокая культура, нашыя грузінскія цары пасылалі сваіх жыхароў вучыцца за граніцу, калі Масква была цёмнай вёскай. Што сталася цяпер з Грузіяй пасля доўгага панавання Расеі? — Грузін намалюваў жахлівы малюнак... — Пасля гэтага, я думаю, — закончыў ён, — у нас ня будзе ніякага жадання яшчэ раз увайсці ў склад Расеі.

За грузінам пачалі свой арганізаваны паход украінскія прафэсары. Адзін з іх, выдатны гісторык у залатых акуларах, пачаў даўгую лекцыю аб тым, як развівалася ў украінцаў нацыянальная сьвядомасць, і потым закончыў:

— І пасля гэтага паважаны дакладчык мае яшчэ сьмеласць заявіць, што ўвесь украінскі рух пачаўся на нямецкія грошы.

— Правільна, — закрычалі з усіх бакоў расейцы.

234

цыянерам і сацыялістам.

Словам, Тугоўскі быў, з пункту гледжання большасці людзей, дзівак, абсалютны нуль у практычным адношанні. Самая простая баба на рынку магла яго засьмяяць і абдурыць.

Так, не для гаспадаркі прыйшоў у гэты свет Тугоўскі. Ён быў "лішні чалавек", так, ён быў "лішні", нікому не патрэбны, ні для каго не цікавы, ні для гэтага свету створаны чалавек. Яго цягнула ў "вышэйшыя сфэры", хапаць зоры з неба, але, на жаль, ён не радзіўся ў сям'і барона, яму як на злосьце прыйшлося штодня змагацца з чорным практычным жыццём, самому рабіцца практычным і вечна думаць аб кавалку хлеба. У гэтым было яго няшчасце. Ён бачыў, што дзеля яго непрактычнасці яму нічога не ўдаецца. Справа якая-небудзь, за якую ён браўся, гінула праз нейкі час праз яго кіраванне. Адсюль ён стварыў тэорыю, што яму нічога не ўдаецца, і на падставе гэтага ён паверыў астральнаму чалавеку, што радзіўся пад плянэтай, прыносячай няшчасці, пад Сатурнам.

А калі гэта ўсё так, дык што рабіць яму? Усе лішнія людзі канчальна жыццё самагубствам або шукалі якога-небудзь сэнсу жыцця. Змяняты літаратурны бацька лішніх людзей Рудзін Тургнева, напрыклад, памёр нарэшце ўва Францыі на барыкадах. І чаму ж нарэшце не пайсці яму, Тугоўскаму, лішняму чалавеку, не знайшоўшаму нідзе ўласнага шчасця, не аддаць свайго жыцця для шчасця іншых, для агульнага шчасця пакрыўджаных, абражаных і галодных мас. Што было ў яго жыцці такога, чым ён мог яшчэ даражыць? Сваё гняздо, дзе было-б цёпла і міла, куды-б ляцелі адусюль успаміны? Дык ён яго ня

237

мовы, і самыя стракатыя вопраткі эмігрантаў спатыкала вока. Сяньня ў Народным доме павінна была адбыцца лекцыя расейскага прафэсара Мілюкова — па нацыянальнаму пытанню ў Расеі, а пасля яе павінны былі пачацца дыскусіі. Па тых настроях, якія чуліся ў гуляўшай па залі таўпе, можна было чакаць, што дыскусіі будуць вельмі цікавыя.

У таўпе бачылася нямаля беларусаў. Старшыня Рады БНР Крэчэўскі насіўся па залі, патрасаючы сваёй біблейскай барадой. Міністры Заяц і Случанін з жонкай расьцерамна аглядаліся па баках і сарамліва ўсміхаліся знаёмым. Вярхоўская гуляла ў таўпе камсамольцаў, але вочы яе шукалі Тугоўскага. З таго часу, як іх вусны зьблізіліся на пляжы каля "Цэсарскай лоўкі", яна мімаволі цягнулася да яго і думала аб ім. Тугоўскі ўвайшоў у залю і спакойна акідываў паглядом прысутных. Яго вочы гарэлі, але ў іх не было трывогі. Нарэшце ён пабачыў Вярхоўскую.

— Пойдзем на гару, на балкон, — прамовіў ён, прывітаўшыся з ёй. — Там будзе лепш відацца.

Яны прайшлі па засланай шырокім каберцам драбіне на балкон і селі ў лёжу над самай сцэнай. Тугоўскі глядзеў на яе з зацікаўленнем, чуючы, што глядзіць на яе ў апошні раз. Ён быў спакойны. Доктар сказаў, што ў яго ніякай хваробы няма, і, значна, ён ня мог заразіць Вярхоўскую. Уся дарэзная трывога прайшла.

Але нягледзячы на тое, ён, і здаровы, уступіў у тайную арганізацыю Каруся і заўтра адпраўляўся ў дарогу.

— Вы даўно ўжо не паказваліся ў Студэнцкім доме. Зноў з вамі якая-небудзь гісторыя? — засьмяялася яна, акідваючы яго сваімі прыгожымі ва-

240

— Ганьба, — не стрывалі ўкраінцы і ускочылі са сваіх месц.

У залі падняўся перапалох. Адна хвіліна — і ўсё магло скончыцца агульнай бойкай. Але дзякуючы прысутнасці духу старшыні, усё скончылася добра. Дыскусіі маглі прадоўжывацца.

Зноў выступілі ўкраінцы і грузіны. Усе аднадушна выступалі проціў улады Расеі і заяўлялі аб тым, што жадаюць незалежнасці.

Нарэшце слова атрымаў сам дакладчык Мілюкоў. Ён падняўся страшэнна сканфужаны і некалькі хвілін ня ведаў, што яму казаць. Ён пачаў з дыскусіі аб дэмакратыі з некаторымі прамовцамі, а потым зазначыў:

— Тое, што мы чулі сягоння тут, безумоўна вельмі нас здзівіла. Ну што ж, грамадзяне, з тым і разойдземся. Але думаю, што ўсё ж ткі вы без Расеі не абмыдзецеся.

Усе пачалі расходзіцца. Крэчэўскі выйшаў, вітаемы ўсімі беларусамі і знаёмымі эмігрантамі. Міністры Заяц і Случанін чулі сябе больш пэўна і рухліва аб чымсьці гутарылі з украінцамі. Тугоўскі правёў Вярхоўскую праз таўпу і выйшаў з ёй з багатага і пышнага Народнага дому на вуліцу.

— Дазвольце вас падтрымаць, — прамовіў Тугоўскі, нахільваючыся да яе.

— Калі ласка, — прамовіла яна і падала яму сваю руку. Яны пайшлі не сьпяшаючыся, адны па цёмных вуліцах.

— Ну як вам падабаецца сяньняшні мітынг? — спытаў Тугоўскі.

— Мне? — вельмі радасна прамовіла яна. — Гэта было нешта надзвычайна прыгожае па сваёй аднадушнасці. Падумаць, 23 аратары, усе, як адзін чалавек, заявілі: ня хочам больш Расеі.

ВЫДАННІ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»

Ігнаці ПНАЦЕНКА, Аляксей КАРАЛЁВ

Усевалад ІГНАТОЎСКІ
І ЯГО ЧАС

Адышоўшы год не быў бясплодным для калектыву рэдакцыі газеты «Голас Радзімы». Не стану гаварыць пра ўсё, што зроблена, спынімся ў двух словах на тым, што выдадзена ў вядомай чытачам «Бібліятэцы «Голасу Радзімы». Не бодлей, чым у мінулыя гады, — усяго чатыры кніжачкі. Але яны выклікалі зацікаўленне і прыязнае стаўленне не толькі нашых замежных чытачоў, а і тутэйшых.

Нагадаю, што ў нашай пастаяннай серыі выйшлі «Славыта адвагай на вайне» Станіслава Цярохіна (пра ўдзел беларусаў у Грунвальдскай бітве, 580-годдзе якой мы адзначалі ў 1990 годзе), зборнік вер-

шаў нашай паэтычнай зоркі Максіма Багдановіча «The burning candle» ў перакладзе на англійскую мову Анісы Пракоф'евай, дапоўненае і пашыранае выданне вядомай кнігі Барыса Сачанкі «Беларуская эміграцыя» і, нарэшце, напрыканцы года — «Усевалад Ігнаціўскі і яго час» вучоных-гісторыкаў Іларыёна Ігнаценкі і Аляксея Каралёва.

Чытацкую цікавасць да выданняў «Бібліятэкі «Голасу Радзімы» апошніх 2-3 гадоў можна тлумачыць, як мне здаецца, дзвюма асноўнымі пазіцыямі — адсутнасцю прапаганды і навізнай тэмы. Дастаткова сказаць, што да большасці кніжак стасуецца слова «ўпершыню». Да прыкладу, ўпершыню Станіслаў Цярохін сказаў праўдзівае слова пра нашых продкаў-ліцвінаў, што праславілі сябе адвагай і мужнасцю пры Грунвальдзе. Тое ж можна сказаць і пра кніжку І. Ігнаценкі і А. Каралёва. Яшчэ не было грунтоўнай публікацыі пра Усевалада Ігнаціўскага, яго трагічны лёс, яго адметную постаць.

Вядома ж, мы не хочам сказаць, што зробленае дзвума нашымі гісторыкамі вызначэцца той самай грунтоўнасцю — гэта было б проста нясціпла. Але ў тым, што гэта зроблена добрасумленна і ўважана, аўтарам не адмовіш. Можна спадзявацца, што з часам з кніжкі ўсяго ў чатыры аркушы вырасце менавіта грунтоўная манаграфія, як гэта ста-

лася з многімі аўтарамі «Бібліятэкі «Голасу Радзімы». А пакуль што мы маем цікавае даследаванне, жывое па стылю і па палёту думкі, бяспаснае ў аналізе фактаў і дакументаў.

Аўтары не робяць з У. Ігнаціўскага сьвядомага пакутніка, блізкага па духу, скажам, БНР-аўцам, але паказваюць увесь трагізм таго, хто паверыў у камуністычную ідэю і хацеў з дапамогай яе дасягнуць нацыянальнага адраджэння, узлёту. Нацыянальная мэта і камуністычная ідэалогія несумяшчальныя. Тым больш ідэалогія, дэфармаваная, дэведзеная да абсурду сталінскай таталітарнай сістэмай.

Трагедыя Ігнаціўскага — гэта трагедыя беларускай інтэлігенцыі той, міжваеннай пары, якая была небяспечнай для казарменнай сістэмы, дзе ўсе павінны былі думаць паводле «Кароткага курсу гісторыі ВКП (б)». А У. Ігнаціўскі, З. Жылуновіч, А. Чарвякоў, Янка Купала — уся гэта кагорта нацыянальна-свядомай інтэлігенцыі, якая вырасла з сямства, пакутліва шукала свае шляхі ў будаўніцтве сваёй дзяржавы, хай сабе і на грунце сацыялізму. І яна пала ахвярай камуністычных ілюзіяў, сістэмы, якая не днапскае іншадумства.

Зрэшты, чытач, узяўшы кніжку У. Ігнаценкі і А. Каралёва, дойдзе да ўсяго сваім розумам. Кожная старонка яе выклікае патрэбнасць аналізу і роздуму. В. КРАСЛАЎСКІ.

Што за радасць гэты снег! Накінуў пушыстыя пакрывалы на дрэвы, крыху прыцерушыў зямлю — і адразу светла і святочна стала навокал. Паспрабуй уседзець дома! Нібы па камандзе, высыпала дзятва — з санкамі, лыжамі, нейкімі свамі прыстасаваннямі для катання з горкі. Звонкім іх «шчабятаннем» напоўнілася марознае паветра. І няхай нетрывалы (нават на Новы год) снег, няхай заўтра зноў прыйдучы дажджы і звыбія туманы, сёння зіма падарыла дзецям сваё свята. НА ЗДЫМКУ: у мінскім мікрараёне Усход.

Фота В. ТАЛОЧКІ.

ПІСЬМЫ 3-ЗА МЯЖЫ

АНТЫПРАВАСЛАЎНАЯ
ДЭМАГОГІЯ

Шаноўная рэдакцыя «Голасу Радзімы»!

Пасылаю вам свой водгук на артыкул Мар'яна Віжа: «Вяртаць, але які!», змешчаны ў вашай газеце № 45.

Аўтар гэтага артыкула стараецца абгрунтаваць патрэбу вяртання гістарычных назваў беларускіх гарадоў і вёсак.

Не мажліва з ім не згадзіцца адносна назову «Дзяржынскі» і наогул усіх уведзеных новых назваў пасля рэвалюцыі. Імёны часоў «культу асабістасцяў» і ўсхваляння міфу і ідэалогіі, якая дайшла да кампрамітацыі, трэба мяняць. Яны ні слэвы, ні добра для нашага народу і Беларусі не прынеслі, і таму няма патрэбы іх захоўваць.

Але, М. Віж не прыныпова хоча вяртаць гістарычныя назвы, а захаваць тыя, якія яму асабіста падабаюцца. З таго, што ён піша, зусім ясна відаць, што яму не падабаецца гістарычны назву Ігумен цяперашняга Чэрвеня. А чаму? Бо гэты назву яму «тхлінна нясе нейкай заімішлай папоўшчынай».

Як жа можна з павагай адносіцца да такой аргументацыі? Што супольнага мае слова «ігумен» да папоўшчыны? Ён заглянуў у слоўнікі, каб даведацца, што значыць слова ігумен, але што значыць слова — папоўшчына? Ці не з антырэлігійнага слоўніка ён яго запазычыў, каб ізноў ачарніць «прыхільнікаў гэтай хрысціянскай канфесіі», якая ўжывае слова — ігумен, гэта значыць — праваслаўных? Сваёй канфесіяй, калі такая ў яго ёсць, ён ня хваліцца, але сваё становішча да праваслаўных ён выяўляе зразумела.

У сваіх развагах М. Віж спасылаецца на этнограф Паўла Шпілеўскага, які пісаў, па-

сведчаньню старажылаў: «Ігумен атрымаў назву ад жаночага манастыра, пабудаванага грэчаскай ігуменняй з Афонскай манастырскай гары...» У гэтай цытаце ёсць поўная недарэчнасць. На Афоне ніколі не было жаночых манастыроў. Гэта выключна мужчынская гара, і на яе жанчыны ніколі не дапусчаліся. Таму ігумення не магла быць з гары Афон, і, наогул, вельмі мала праўдападобна, каб яна была грэчанка.

З нашай гісторыі мы ведаем аб сваіх ігуменнях: Рагнеда — Анастасія, сьв. Ефрасінія Полацкая і іншыя.

Ігумен належыць да гістарычных тапанімаў, і дзеля таго адносіцца да легендарных ёсць мала падстаў. Зусім праўдападобна, што там быў жаночы манастыр і сваё ігумення, а што сьледу ад яго не засталася, сьведчыць адно аб старыне, мажліва XII—XIV стагоддзяў.

Але яшчэ адна справа задыляе. У Праваслаўнай царкве няма жанчын сьвятароў, то пры чым тут жанчына-ігумення і Мар'яна Віжа — папоўшчына?

А што мае назву «Ігумен» з царызмам, Мураўёвым-вешальнікам, XIX стагоддзям і, урэшце, з іерархамі, патрыярхам і «Белым Домам» сёгодняшняга часу? Адказ на гэтае пытаньне, з пэўнасьцю, мусіць быць — нічога. Аўтар прысьвяціў большую частку свайго артыкула антыправаслаўнай дэмагогіі, чымся даказу патрэбу зьмянаў назоваў.

Пытаньне вяртання старых назваў ёсць важнае ў беларускай нацыянальнай пэрспэктыве, але не лёгкім Мар'яна Віжа.

З пашанай

М. ГАХОВІЧ.

Англія.

АД А ДА Я:
АРМЕНІЯ,
ЯТВЯГІЯ
І...МАІСЕЙ

Шаноўная рэдакцыя!

Выпадкава да мяне трапілі лісткі газеты «Голас Радзімы». Мне лягчэй пісаць па-нямецку альбо па-польску, чымся па-беларуску, але ж, мяркую, як што не так, то вы паправіце.

Мяне прыцягнула праблема беларускай спадчыны, якую пакуль, як бачу па газеце, ніхто не разумее, хоць шмат і сур'ёзна людзі гавораць аб тым!

Я нарадзіўся на Палессі і маю права пісаць на гэтую тэму. Калісь я быў на Беларусі, радаваўся правам у цяжкі час нацыянальнага быцця. Але ж у той жа момант вельмі прыкра чытаць пра выпадкі, хоць і мажліва несвядомыя, супраць іншых народаў, суседзяў.

Лёс беларусаў цесна павязаны з лёсам старажытнай Ятвягіі, Палесся, альбо Судовіі. Аб гэтым краі ўпамінаў у I стагоддзі гісторык Пталамей. Пра край ятвягаў згадвае «Вялікая хроніка Польшчы і яе суседзяў».

Мае продкі, як і продкі беларусаў, прыйшлі пад націскам літоўцаў у XIV стагоддзі з берагоў Балтыйскага, Белага мора, як і само слова «беларус». Па-літоўску, як і па-латышску, «baltas» азначае «белы». Яны то і былі мараходамі, у чым сумняваецца спадар В. Кіпель з ЗША ў артыкуле «Беларуская эміграцыя ў Амерыку», №34.

Ліцвіны прыйшлі ў Ятвягію вымушана. Тэўтоны іх гналі. Супраціўленні яны не спаткалі, таму што ятвягі былі спачатку мірнымі жыхарамі, не мелі гарадоў. Аб гэтым таксама піша адзін вучоны з Беластока. Ліцвіны змяшаліся з мясцовымі ятвягамі, ці паляшанамі (не паляшанамі). Адсюль трэба адштурхоўвацца, каб прасачыць гісторыю беларусаў, а не

адтуль, што калісь пры Калумбе ці пры капітане Джоне Сміце беларусы папалі ў Амерыку як палякі.

Княства Літоўскае з'явілася ў выніку зліцця шматлікіх народаў, ятвягаў (паляшан), у першую чаргу ліцвінаў, расеян. Тэрыторыя Ятвягіі (Палесся) працягвалася ад Гданьска да Віслы і ішла далей, прыблізна да Луцка, Коўна, Карасценя, Чарнобыля, на поўнач па Дняпру і да Рыжскай затокі. Зараз на гэтай плошчы пражывае па меншай меры 5 нацый: палякі, украінцы, беларусы, ліцвіны, латышы. Хто з іх мае прырытэт на жыццё тут — зараз не нам судзіць. У гэтым жа сэнсе кепскай, калі не шkodлівай, выглядае думка, што Францішак Дзеружынскі быў ці то палякам, ці то беларусам. Ён быў паляшаніном, нашчадкам ятвягаў.

Вельмі прыкра, што да гэтага часу не знаходзіцца людзі, што выступаюць за аднасць народаў Палесся (Ятвягіі). Яшчэ раз паўтараю, што бяды гэтай арыянскай галіны была ў тым, шот людзі не мыслілі ваяваць, захопліваць чужыя землі. Гэта і скарысталі палякі. Немалую ролю ў захопе Палесся адыграла Кіеўская Русь. Паляшане змагаліся з захопнікамі, як маглі. У выніку гэтай барацьбы пад Оўручам загінула княгіня Вольга, Оўруч — таксама Палессе, як і поўнач Украіны, Валын, Ровнішчына, Любнішчына, асабліва Беласток — цэнтр Ятвягіі, так і Кёнігсберг, Літва, Латвія.

Калі верыць жарту, то ў I стагоддзі існавалі толькі дзве вялікія дзяржавы ад А да Я: Арменія і Ятвягія. Няхай не падасца мой ліст бязглуздым. Але калі ў рэдакцыі хтось не разумее, у чым справа, то пашліце яго далей, іменна тым людзям, якія клепецца аб сваёй спадчыне. Яна, гэтая гісторыя, ідзе далей, да часоў блуманняў Маісея па Сынайскай пустыні.

Выбачыце за памылкі, пішу першы раз па-беларуску, маю невялікі слоўнік на аснове «Голасу Радзімы». Мяркую, што гэта не будзе перашкодай для ўзаемнага саўдзельніцтва на карысць Беларусі, Палесся.

З павагаю

Васіль МАЖАРОЎСКІ.

Аўстрыя.

НАРКОМ АСВЕТА ВУЧЫЎ ЛЕПЕЙ

Паважаны рэдактар! Ваша газета вельмі цікавая, і брашуры таксама. Разбураецца астатняя імперыя свету, цяжкасцей будзе шмат, а народ у будучыні будзе жыць лепей, чым за Сталіным. Чытаю вашу газету гадамі. Вельмі дзякую. А то людзі прыязджаюць сюды, да мяне, і не ўмеюць гаварыць па-беларуску.

Нарком асветы А. Баліцкі лепей вучыў. Усе выклады былі на беларускай мове, толькі 2 гадзіны ў тыдні адводзіліся рускай мове. А як у 30-х гадах учыніліся Сталіным пагромы, то амаль усе настаўнікі былі арыштаваны. ШКМ (школа калгаснай моладзі) давала добрую адукацыю. Хто скончыў 7 клас, паступаў у інстытут. Я, ведама,

не скончыў, пайшоў на працу як заводскі работнік, але кваліфікаваны, добры токар. Спадзяюся, як там пойдучы справы, то калісь прыеду паглядзець, дзе прайшло маё беднае-беднае дзяцінства. Мне ўжо амаль 80 год.

З павагай

П. ПУХОЎСКІ.

Англія.

ГАРАЧЫ ЖНІВЕНЬ 1991 ГОДА

НАТХНЯЮЦЬ ВОБРАЗЫ РАДЗІМЫ

НАТАТКІ ПРА ТВОРЧАСЦЬ МАСТАЧАК, НАШЫХ СУАЙЧЫННІЦ З ЗША

Тады кожная кампанія, улічыўшы гэта, выпускае матэрыялы, тканіну. У нас так: калі папулярныя ружы на 1992 год, то мастакі будуць больш маляваць узоры з ружамі. Такія законы камерцыі. І яшчэ важная заўвага: у Амерыцы існуюць стандарты на памеры падушак, абрусы, коўдры, лыжкі, відэльцы—на ўсе абсалютна рэчы. Ці так на Беларусі? Таму, хто хоча мець з амерыканскімі фірмамі справу, трэба заўсёды гэта браць пад увагу. Бо еўрапейскія памеры зусім іншыя. А што датычыцца вырабаў са шкла, якія бачыла ў альбоме, то некаторыя сервізы на віно, шклянкі і флакон, дзе спалучаны сіні з белым колеры, на мой погляд, упадабае амерыканец. Як і тое, дзе колер пераходзіць з жоўтага на чырвоны. Менавіта ў такім каларыце выраблялася раніш амерыканскае калійнае шкло. Таму я бы раіла тым, хто хоча сур'ёзна заняцца гандлем з Амерыкай, пачытаць кнігі пра амерыканскае мастацтва, пра сучасную вытворчасць прадметаў побыту. Ну і, канешне, якасць. Гэта ёсць найпершы паказчык канкурэнтаздольнасці тавараў у Амерыцы.

На мой погляд, Тамара Стагановіч мае рацыю, калі дзе такія сяброўскія парады. Бо ў яе вялікі вопыт у гэтай сферы. З 1955 года яна пачала ўдзельнічаць у персанальных і групавых выстаўках. І на яе рахунку ўдзел больш чым у 100 выставах. З'яўляецца аўтарам і афарміцелем кніжак, піша маслам, вядомая як выдатны графік, працуе ў розных тэхніках, імя яе значыцца ў даведніках па амерыканскаму мастацтву. І ў тых даведніках пэўна яе прозвішча паўсюль указана: беларуска, нарадзілася ў Навагрудку.

Як жа наша зямлячка стала вядомым у Амерыцы мастаком? Як здолела заваяваць сабе месца пад сонцам у жорсткай канкурэнцыі, з'яўляючыся яшчэ і эмігранткай у гэтай краіне? Ці, можа, ёй проста пашчасціла?

Па словах Тамары Стагановіч, калі яна з бацькамі з Нямеччыны прыехала ў Амерыку, то мусіла «дастаць сабе стыпендыю», бо тут за навуку трэба самому плаціць. А новым эмігрантам было надзвычай цяжка гэта зрабіць. (Дарэчы, бацька не хацеў ехаць у Амерыку з Еўропы, казаў, што адсюль ён пешкі зможа дайсці да Беларусі).

— Я добра вучылася, скончыла бакалаўра за тры гады,—кажа спадарыня Тамара,—але мне здалася, што я мала спазнала мастацтва. І пайшла яшчэ ў Калюмбійскі ўніверсітэт на магістра.

Тамара лічыць, што цягу да мастацтва яна мае ад маці, якая заўсёды добра малявала, вышывала торбы, з якімі дзеці хадзілі ў школу, дапамагала малым рабіць лялькі. (І ў свае 92 гады маці яшчэ вышывае). А ад бацькі, які быў палітыкам, у яе—зацікаўнасць, строгасць, логічнасць мыслення.

Працяг. Пачатак у № 52.

Спадарыня Надзея КУДАСАВА.

Нечаканымі для мяне былі словы мастачкі аб тым, што яна доўгі час не магла і не хацела маляваць людзей. Такое, як яна тлумачыць, адбылося з яе псіхікай у ваяванні гады, калі давялося пабачыць усякіх зверстаў і здэкаў, людскіх пакут. Дзяўчына з траўміраванай псіхікай згубіла веру ў людзей.

Пералом адбыўся праз многа гадоў, у час правядзення аднаго з фальклорных фестываляў. Тамара, як заўсёды, рыхтавала для нашых удзельнікаў беларускія касцюмы. Жанчыны апранулі іх і хадзілі паважна ў строях. Відовішча было надзвычай прыгожым, яно моцна ўразіла мастачку. Пасля гэтага яна ўпершыню намалявала тры жаночыя фігуркі. Тая работа вельмі дарагая для Тамары Стагановіч, дэманструецца на выставе ў Ратгерс-універсітэце. Акрамя яе, мастачка прадставіла тут сваю вядомую карціну «Індзейская рэзервацыя» і трыпціх «Вера, Любоў і Надзея». Апошняя работа спалучае ў сабе вобразы беларускіх жанчын, ікону Божай маці і выяву скульптуры Свабоды. Вось як трактуе гэты твор сама мастачка:

— Карціну я пісала для выставы ў Нью-Йорку. Тэма выставы была такая: што азначае свабода для нас, жыхароў Амерыкі, эмігрантаў з другой краіны. У Амерыцы ёсць магчымасць захоўваць свае традыцыі і развіваць іх. Такім чынам, свабода—гэта магчымасць. Таму на трыпціху вы бачыце жанчын у намітках як сімвал захавання беларусамі свайго нацыянальнага аблічча. Тут нездарма кажуць: «Трымайся свайго». Бо інакш згу-

біцца ў гэтым катле інтэрнацыянальным. І мы трымаемся. Але ўсё ж цяжка быць мастаку на чужыне...

Не ўсім так пашанцавала на чужыне, як, скажам, Тамары Стагановіч ці Галіне Русак. (Хаця кожнай з іх асабіста давялося прыкласці нямала намаганняў, каб выбіцца ў людзі і здзейсніць сваю мару).

Спадарыня Надзея Кудасова апынулася ў Нямеччыне без бацькоў, з сям'ёй старэйшага брата Міхася, які меў на той час шасцёра дзяцей. Страшна бедвалі.

— Немцы кепска ставіліся да беларусаў. Жылі мы ў халодным брудным пакоі 30 чалавек,—з болей прыгадае яна далёкае юнацтва,—а братавыя ж усё малыя, ані галля ніякага нават не набылі, каб распаліць печ. Сядзелі, ляскалі зубамі. Галінка, малодшая братава, што нарадзілася ў 1944 годзе, захварэла: живот распух, уся пакрылася коркай. Ужо і кашульку ёй падрыхтавалі, бо не маглі даць рады. А тут амерыканцы прыйшлі. Чырвоны Крыж выдаў і ежу, і адзенне...

Пасля вайны Надзю, як сірату, хацела забраць каталіцкая арганізацыя. Але брат не аддаў дзяўчынку, падпісаў дакументы, што будзе апекавацца ёю, клапаціцца, як пра сваё дзіця.

Вядома ж, без бацькоў было нясладка і ў багатай Амерыцы. Нават і думаць пра вучобу Надзя не магла, бо мусіла зарабляць на жыццё, хацела быць самастойнай, не залежаць ні ад кога. «Я лепш дзесьці разоў дам, чым буду прасіць» — гэта, бадай што, асноўны

жыццёвы прынцып Кудасавай.

Пра душэўную шчодрасць, дабрывню, спагадлівасць, самаахвярнасць гэтай жанчыны мне даводзілася неаднойчы чуць ад землякоў. «Тумаш, Кіпелі, Запруднік ёсць мозг беларускай эміграцыі ў Амерыцы,—казалі нават так,—а Кудасова, Шукелойца—яе душа». Дакладней, мабыць, не скажаш. Хаця прафесія ў Надзеі Кудасавой даволі прызвічная, яна працуе лабаранткай у Rutgers medical school, але душу мае чуллівую, узвышаную, пастычную. Спявае, малюе, майструе, вышывае. (Талантам, як кажуць, Бог не абдзяліў). Беларускія жа для яе—адзіны спосаб існавання. Работа лабаранткі, мусіць, з-за неабходнасці, а вось творчасць, якая, між іншым, не прыносіць ніякіх даходаў, а толькі патрабуе выдаткаў, займае цэнтральнае месца ў жыцці, дзе магчымасць існаваць духоўна.

На выставе ў Ратгерс-універсітэце Надзея Кудасова паказала толькі адну сваю карціну «Лянок». Бясконцае поле блакітнага лёну як вобраз далёкага дзяцінства і Радзімы. Немудрагелістая гэта, на першы погляд, работа, тым не менш мае таямнічую прыцягальнасць, струменіць святло і цеплыню. Пранізілае пачуццё любові, з якім аўтар пісала свой «Лянок» і якім напоена палатно, перадаецца і глядачу.

Такая самая экспрэсіўнасць, пачуццёваць характэрная і для жывалісу Ірэны Рагалевіч-Дутко.

Таццяна АНТОНАВА.

Спадарыня Ірэна РАГАЛЕВІЧ-ДУТКО з мужам і дачкой.

Фота А. КЛЕШЧУКА.

БІБЛІЯТЭКА-ПРЫВІД

ТАЙНЫ ВЫКАНКОМАЎСКИХ ПАДВАЛАЎ

З незапамятных часоў у райцэнтры Клімавічы, на Магілёўшчыне, жыве легенда аб тым, што падвалы будынка, дзе размешчаны тутэйшы выканком, утойваюць у сабе незлічоны скарб. Прычым найбольш «дасведчаныя» звязваюць існаванне скарбу з тымі далёкімі часамі, калі на гэтым месцы стаяў Дамініканскі манастыр. Але ці такія ўжо далёкія чуткі ад ісціны?

12 сакавіка 1925 года ў газеце «Звезда» быў апублікаваны артыкул вядомага беларускага пісьменніка і вучонага Максіма Гарэцкага «Бібліятэка пад зямлёй». У ёй гаварылася, што ў час рамонту ў 1898 годзе клімавіцкай турмы, на месцы якой некалі знаходзіўся манастыр, былі знойдзены кнігі.

Існуе і больш ранняе ўпамінанне аб падземным кнігасховішчы. У кнізе выкладчыка мясцовай мужчынскай гімназіі Яраслаўцава «Горад Клі-

мавічы», што выйшла ў свет у 1914 годзе, аўтар піша:

«У час рамонту пад падлогай адной з камер ніжняга паверха ўтварыўся правал. Наглядчыкі зазірнулі ў гэты правал і ўбачылі там прасторны пакой. Каля сцен стаялі вялікія дубовыя шафы і паліцы, застаўленыя тоўстымі кнігамі. Начальнік турмы Марцінкоўскі адаслаў наглядчыкаў, зачыніў камеры і адправіўся з дакладам да спраўніка, які аддаў распараджэнне тэрмінова засыпаць пяском і заліць цэмантам падзямелле, якое ўтварылася, пры гэтым нічога ў ім не кранаючы. Зацікавіўшыся гэтым, я звярнуўся да турэмнага інспектара графа Талстога за дазволам падняць за свой кошт падлогу ў адной з камер турмы.

Граф Талстой, які прыехаў неўзабаве пасля гэтага, дазволіў падняць драўляную падлогу ў камеры, суседняй з той, у якой утварыўся правал.

Як толькі паднялі падлогу, нага аднаго з рабочых правалілася ў пустату. Ачыцілі зямлю і ўбачылі над ёю цагляную столь. Расшырылі правал і спуціліся ў вузкі калідор, добра атынкаваны і пабелены. З калідора вялі дзверы пад тую камеру, дзе раней утварыўся правал. Але прабрацца туды было немагчыма...»

Да канца дзевяці пошукі Яраслаўцава не ўдалося: пачалася першая сусветная вайна. Затым—Лютаская і Кастрычніцкая рэвалюцыі, грамадзянская вайна, барацьба з «ворагамі народа», Вялікая Айчынная...

У канцы пяцідзсятых гісторыкі зноў зацікавіліся старымі падваламі. Аднак, каб пачаць даследаванні, патрэбна было заключэнне аўтарытэтай камісіі. Яе стварылі, і на стол начальніка Архіўнага ўпраўлення МУС БССР лёг адпаведны дакумент. Камісія ў складзе загадчыка ад-

дзела Цэнтральнага дзяржаўнага гістарычнага архіва БССР Кутузава, сакратара РК КПБ Маргелова і начальніка райаддзела міліцыі Белдзевы выявіла, што да рэвалюцыі клімавіцкая турма размяшчалася на тым месцы, дзе цяпер знаходзіцца выканком. Мясцовы жыхар, у мінулым настаўнік, Яфім Белавусаў паведаміў, што ён асабіста ведаў Яраслаўцава, ведаў, што раскопкі сапраўды праводзіліся, аднак вынікі іх захоўваліся ў тайне. Больш таго, пры аглядзе была знойдзена невялікая ніша, закрытая жалезнымі дзвярыма. Мяркуюцца, што менавіта тут некалі быў ход у падвал, які сёння на глыбіні двух метраў завалены цэглай і зямлёй.

І гэта ўжо не чуткі і домыслы. Аднак на гэты раз праблема пошуку бібліятэкі «ўперлася» ў фінансы...

Так, толькі раней у пошукі скарбу адпраўляліся на край свету. Гэта настаўнік гімназіі Яраслаўцаў мог з асабістых зберажэнняў фінансаваць пошукі старадаўніх кніг, а ў нашай «магутнай» дзяржаве сродкаў не знайшлося. Таму гэтую справу пакінулі да лепшых часоў, а паступова і зусім пра яе забыліся.

Ды так, што і да сённяшняга дня не прыдчынена заслона тайны старых клімавіцкіх падзямелляў. Якіх-небудзь сур'ёзных даследаванняў тут не праводзілася, а дакументы аб выніках работ мясцовага падзвіжніка, на жаль, не захаваліся. Ці будуць зроблены новыя спробы пошуку старадаўніх кніг?

— На жаль, пытанне паранейшаму звязана з грашыма,—паведаміў начальнік Галоўнага архіўнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Аляксандр Міхальчанка.—Камісія «Вяртанне» Беларускага фонду культуры ўжо выходзіла з такой ініцыятывай, дабілася мы і згоды клімавіцкіх улад на даследаванні ў іх вотчыне. Аднак жадаючых фінансаваць падобнае мерапрыемства не знайшлося. І ўсё ж мы не трацім надзеі і паранейшаму шукаем спонсараў. Для гэтага, хто хацеў бы прыняць удзел у такой высякароднай справе, паведамляю разліковы рахунак: № 141030 дзяржаўна-рэспубліканскай «Мінскбизнесбанка». Мы гатовы супрацоўнічаць з атрадамі добраахвотнікаў, моладдзю, краязнаўцамі.

С. КАЛІНкіНА.

[Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.]

— Я думаю, што рэальная самастойнасць, незалежнасць кожнай з рэспублік проста дапамогуць узняць настрой людзей, дух народа, паверыць у свае сілы і магчымасці. Я не падзяляю той трывогі і страху, што ахапілі многіх. Так, парваліся старыя сувязі, але хто каму можа перашкодзіць аднавіць іх — культурныя, эканамічныя. Усё гэта мы будзем развіваць, але ўжо з новым пачуваннем, з пачуццём уласнай годнасці. Будзем гаварыць на роўных з усімі сваімі партнёрамі, вызначаючы, што можам даць мы і што атрымаем узамен.

прыняты, але, на вялікі жаль, належным чынам не працуе, як, дарэчы, не выконваюцца амаль ніякія законы. Калі такое становішча захавецца і надалей, то навошта тады гэты Вяроўны Савет, гарачыя спрэчкі на яго пасяджэннях... Прыняццем пастановы аб мове ў сродках масавай інфармацыі мы хачелі забяспечыць беларускамоўным выданням хоць бы нейкія прыярытэты.

Я некалі пераклаў п'есу Шукшына «Энергічныя людзі» для беларускага тэатра. Дык вось мне здаецца, што зараз, калі мы ўступаем у рынак, энергічныя людзі адчулі смак жыцця і наўрад ці збіраюцца лічыцца з беларускай кнігай,

часопісы, якія хутчэй раскупляюцца. Вось тут і зноў жа патрэбна дзяржаўнае рэгуляванне, патрэбна праверка выканання Закона аб мовах. Наша камісія, Міністэрства адукацыі, работнікі Савета Міністраў, аддзелаў адукацыі мясцовых Саветаў, відавочна, пачнуць ажыццяўляць такую праверку і ўносіць свае заўвагі, наколькі той ці іншы таварыш адпавядае сваёй пасадае. Калі чалавек не ўспрымае закон і не выконвае яго, то, відаць, ён не спраўляецца са сваімі абавязкамі. Тое ж самае і з распаўсюджвальнікамі прэсы.

— А публікаваны праект новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Як раней, то адразу б па-

Скажам, на развіццё культуры патрэбны грошы, але некультурны дзяржаўны дзеяч, фінансіст не здольны гэта зразумець, і пытанне з фінансаваннем культуры амаль не рушыцца з месца. Мы тут сёння згадвалі і тых, ад каго залежыць выданне кнігі, і распаўсюджванне прэсы, і будаўніцтва тэатраў. Мала сярод іх высокакультурных людзей. А каб яны з'явіліся, пачынаць трэба з калектываў, з дзіцячага сада, гадаваць і выхоўваць. Будзе дастаткова сьвядомых працаўнікоў — і патроху культура пераможа.

Паглядзіце, якія сялянскія падворкі ў Францыі, Чэхаславакіі, нават у Прыбалтыцы. Парадак, як у храме.

3 НОВЫХ

ВЕРШАЎ

Славамір АДАМОВІЧ

Як я люблю, зямля, тваю аздобу,
Што прарастае ў травах і лясах,
Дубоў малых упартую худобу,
Пад бокам шышку ў сінх версах.

На курганах і купінах брусьніцы,
Багульніку суседства і чмяллёў,
Ружовы скрыпень, жамію кастрыцы,
Асенні дым і вечны сум палёў.

Люблю шукаць гармонію ў лістоце
Асіны дрогкая, у калочках
Сасны крывой, што вырасла
ў балоце, —
Люблю кустоў зялёныя суполкі.

Бо, як сказаў паэт, навошта колас,
Калі не ў модзе сіні васілёк.
Я за цябе, зямля, ўздзімаю голас,
І для цябе я свой цягну аброк.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

•

Я выпусціў птушку. І стала шкада:
Што будзе са мною без пярэі чароўнай!
Свет стане навокал звычайны і роўны,
Пацягнуцца нудна гадзін чарада.

Я выпусціў птушку. Ды голас яе
Гучыць і гучыць, не дае мне спакою.
То ў хаце пачую, а то за ракою
Яна мяне кліча, яна мяне пве.

Я выпусціў птушку. А мог утрымаць..
Мы б з ёю знайшлі цішыню і патоло.
Але зразумеў, што такога ў няволі
Ні ў кога ніколі на свеце няма.

•

А КАРАБЕЛЬ ПЛЫВЕ...

Шпурляе нас дзевяты вал,
То кіне ўніз, то ўверх,
Аж ходзіць кругам галава,
Ды карабель плыве...

Хаўруснік збег ужо даўно,
Хоць кліяўся быць — навак,
А слябар горна п'е віно,
Ды карабель плыве...

Душа, самотная ад слёз,
Сама сабой жыве,
Даўно ўжо без вясновых кроз,
Ды карабель плыве...

І зноў надзеі тчэцца ніць,
Бы сцежка ў траве,
Што трэба выстаць і жыць...
А карабель плыве...

•

ПАГОНЯ

Зноў трыбуны і прарокі,
спрэчкі, крыкі, мітусня...
Толькі верхнік адзінокі
ўсё прыспешвае каня.

Зоркі выплывуць на неба,
ахіне абсягі сон.
Што ж яму, бадзюгу, трэба,
і куды імчыцца ён!

Спяць і блазны, і героі,
змагары і хітруны.
І спакоем, як манюю,
захінуліся яны.

Праз зачыненыя дзверы
цяжка некага пачуць.
Толькі скача, скача вершнік,
не дае душы заснуць.

Гутарку вяла
Дзіяна ЧАРКАСАВА.

ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ НАС НЕ ПАКІНЕ

— Я цалкам згодная з вамі, што, стаўшы незалежнымі, мы не прападзем фізічна. Але ці не адбылося ў нашай сьвядомасці нейкай дэфармацыі, ці не развучыліся мы адрозніваць добра і зло? Учора я была на вечары Максіма Багдановіча. Добры, урачысты вечар, выступленні ад сэрца. Але ці не занадта ён быў палітызаваны! І яшчэ падалося мне, што заклікі прадстаўнікоў Ноўгарада і Яраслаўля да дружбы не знайшлі адпаведнага водгуку ў зале.

— Можна заклікі былі занадта эмацыянальнымі? Калі нехта крычыць «я галодны», а яды, здаецца, хэпае, то міжволі задумваешся: можа і спраўды ў нас няма чаго есці? Адбывалася, мусіць, нешта падобнае. І адна госьця з Расіі нават сказала, што адчувае гарчынку, бо будзе жыць цяпер за мяжой. Гэта ўяўленне спрощанае, неразуменне таго, як мы збіраемся жыць. Я магу толькі іронічна ўсміхнуцца, калі нехта ўсур'ёз дапускае, што з таго дня, калі перастане існаваць Саюз у ранейшай форме, мы атрымаем поўную незалежнасць, што з гэтага дня ў мяне хоць на ёту паменшае цікавасці і павагі да Пушкіна, Талстога, Лермантава, Глінкі, Чайкоўскага, да ўсёй вялікай рускай культуры, літаратуры. За кэро ж тады мяне як прадстаўніка народа і ўвесь мой народ мець? Няўжо мы такія недаразвітыя істоты, што пойдзем на такі духоўны разрыў?

Лозунгі і заклікі да дружбы ў свой час нарабілі шмат шкоды. Пад гэтымі лозунгамі ў беларускіх гарадах не засталася ніводнай беларускай школы. Пачалі знікаць школы і ў вёсках, тыражы беларускіх кніг падалі і падалі, засталася на ўсю рэспубліку толькі тры беларускія тэатры.

Таму, можа, і добра, што учора гаварылі пра Багдановіча, пра яго паэзію і ў той жа час — пра апошнія палітычныя падзеі. Яны адпавядалі тым грамадскім, дзяржаўным, палітычным ідэалам Багдановіча, якія ён вызнаваў, за якія змагаўся ўсё сваё нядоўгае жыццё.

Але ж вы прышлі ў Камісію па культуры, а мы яшчэ і не пачалі пра яе гаварыць. Дык вось, тут праблем столькі, што іншы раз даходзіш да роспачы. Я ўжо казаў вам, што на сесіі не прайшла прапанова нашай камісіі аб беларускай мове ў сродках масавай інфармацыі.

— А якія хоць меркаванні супраць гэтай прапановы!

— Выказванні было нямнога — 2—3. Мы, маўляў, фарсіруем падзеі, ёсць закон аб мовах, і няхай ён працуе. А дэпутат Лукашэнка абвінавачваў нас у тым, што мы быццам бы «абром за горла, насаджам» беларускую мову.

— Хіба можна гаварыць аб «насаджэнні» роднай мовы ў сябе дома!

— І я думаю, навошта такія моцныя словы. Закон аб мовах

газетай, часопісам. Пра абмеркаванні пастановы я спаслаўся на пісьмо з часопіса «Вясёлка». Адзіны дзіцячы часопіс на беларускай мове не выходзіць ужо чатыры месяцы — няма афсетнай паперы, у той жа час чытаю, што ў кааператараў праблем з паперай няма...

Добра было б, каб грамадскасць наша раптам схамянулася, падрасла духоўна і душэўна, разумова, усваядоміла б нарэшце свой абавязак перад нацыянальнай культурай, мовай, адукацыяй, мастацтвам, літаратурай. Схамянулася б і выйшла на вуліцы і плошчы з лозунгамі: «Ратуем нашу мову, нашу культуру!», як выходзіла і мітынгавала вясной па эканамічных, палітычных пытаннях. Дык гэтага ж няма. У родным горадзе я не бачу прыкметных зрухаў на карысць роднай культуры. Пра ўсё трэба клапаціцца дзяржаве. А дзе дзяржава возьме сродкі на культуру, асвету, выданне кніг, калі столькі мільярдаў траціцца на армію. У Амерыцы пяць-шэсць працэнтаў нацыянальнага бюджэту траціцца на ваенную справу, а ў нас 25—30. А колькі грошай ішло на падтрымку так званых брацкіх камуністычных партый?! Ці разумна ўсё гэта? За дзесяцігоддзі я ўжо стаміўся пра гэта гаварыць. Мы бедныя, але калі мы сёння дадзім належныя грошы на культуру і адукацыю, то ў нас хоць з'явіцца надзея, што мы пабагацеем. Не зробіўшы гэтага, так і застанемся жабракамі.

— У сваёй журналісцкай практыцы мы неаднойчы сутыкаліся з праблемай, што кіёскі «Сяюздруку» не хочуць браць для продажу беларускамоўны «Голас Радзімы» і кніжкі «Бібліятэчкі «Голасу Радзімы». У той жа час даволі часта чуюм скаргі, атрымліваем пісьмы, у якіх людзі пішуць, што не могуць знайсці ў кіёсках газету. Чаму такое магчыма?

— Гэта можа быць сабатаж палітычнага характару. А ёсць жа яшчэ людзі, якіх чамусьці раздражняе наша беларуская мова, і яны ставяцца да яе з пагардай.

— Дык патрэбны супраць іх нейкія дзяржаўныя захады!

— Але ў законе не напісана, і не можа быць напісана, што, калі чалавек не любіць беларускую мову, яго можна прыцягваць да нейкай адказнасці. Гэта справа сумлення, выхавання, культуры. Для мяне ясна, што такі чалавек нізкай культуры, хоць у яго можа быць тры дыпламы аб вышэйшай адукацыі. Ён не павяжае мову цэлага народа. А калі трапіў такі мованенавіснік у газетны кіёск, то чаго ад яго чакаць? Гэта адна прычына. А другая заключаецца ў тым, што ніхто не хоча несці страты. Ёсць рызыка, што беларускамоўнае выданне не разыдзецца. А паколькі кіёскёр цяпер сам сабе гаспадар, на яго ніхто не можа «націснуць», то ён заказвае газеты і

чалася яго ўсенароднае абмеркаванне. А ў нас пакуль — цішыня. Ці не здаецца вам, Ніл Сямёнавіч, што ў народзе з'явілася нейкая апатыя, нават абывацкасць да новых законаў, пастаноў!

— Давайце трохі пачакаем, спадзяюся, што людзі яго яшчэ чытаюць, а потым пойдзе і абмеркаванне. Падзеі апошняга часу настолькі незвычайныя, што не даюць людзям магчымасці засяродзіцца на такіх вялікіх документах.

— Што вы маеце на ўвазе!

— Маю на ўвазе, што ў краіне ўвесь час адбываюцца новыя значныя перамены. Любая Канстытуцыя — Асноўны Закон, па якім жыць народу, — прымаецца не на адзін год, Канстытуцыя разлічана на стабільнасць у грамадстве. А пра якую стабільнасць можна гаварыць, калі сёння ў нас адно, заўтра другое, а паслязаўтра трэцяе. Таму я не спяшаюся абвінавачваць нашу грамадства ў пасіўным стаўленні да новай Канстытуцыі.

— Але ж гэта так!

— Наогул пасіўнасць вялікая, я б сказаў, нават апатыя. Гляджу часам, як тэлежурналісты пытаюцца ў людзей на вуліцы, што яны думаюць пра нашу жыццё. Адно нявесела ўсміхаюцца, другія горка махаюць рукой. «Жывём, пакуль жывецца», — адказваюць трэція, — а ці будзе што заўтра даць дзецям есці, у што адзецца, Бог ведае».

— У такіх умовах культуры, мусіць, асабліва цяжка. Як пераконаць людзей, што культура — гэта не толькі кіно, музыка, літаратура. Не будзе культуры паводзім, жыцця, высакроднасці, яшчэ больш «расціцце» махлярства, злачыннасць. Да чаго дойдзем!

— На жаль, у нас культуру так і прывыклі разумець як культурную ўстанову, тэатр, плак культуры, ну яшчэ бібліятэка. Спрощаны падыход да самога паняцця культуры. А культура — гэта перш за ўсё сам чалавек, яго духоўны ўзровень, нарэшце, чалавечнае ў чалавеку. Культурны чалавек вызначаецца сваімі адносінамі да іншых людзей, да працы. Толькі некультурны чалавек можа сабе дазволіць кепска працаваць. Культура праяўляецца ў адносінах чалавека да зямлі, да прыроды. Варвар знішчае сваё ж асяроддзе замест таго, каб зрабіць яго лепшым. Культура відаць у адносінах да спадчыны, да мінулага свайго народа, да само сабой — і да мовы. Цэлы комплекс самых розных аспектаў дае магчымасць меркаваць, культурны ты чалавек ці так сабе.

— Зноў мы круцімся вакол аднаго і таго ж: нашага крызіснага становішча. Як жа ў такіх нечалавечых умовах захаваць чалавечнасць! Што нам дапаможа выратаваць культуру!

— Дапамагчы захаваць культуру можа толькі культура.

СЯРОД НАЧНОЙ ЦІШЫ

Упершыню Калядная ноч прынесла ўсім католікам на Беларусі шчырую радасць — яны адзначалі сваё адвечнае свята, не тоячыся ад партыйнага вока, якое пільна сачыла, хто ходзіць у касцёл. Першым пасля прыняцця Вяроўным Саветам Рэспублікі Закона аб святочных днях адзначаліся менавіта каталіцыя Каляды.

НА ЗДЫМКАХ, зробленых у яшчэ не адноўленым Кафедральным касцёле Мінска, вы бачыце набажэнства, якое адпраўляў ксёндз Уладзіслаў ЗАВАЛЬНЮК. Пад сцяпленнямі храма сярод начной цішы неслася гаючая мелодыя, што поўніла душу спакоем і любасцю. Бог нарадзіўся.

Шкада, што толькі на польскай мове...

Фота В. СТАВЕРА.

СПОРТ

У ДЗЕСЯТЦЫ МАЦНЕЙШЫХ

Мінскі гросмайстар Барыс Гельфанд уваходзіць у дзесятку мацнейшых шахматыстаў свету.

Міжнародная шахматная федэрацыя абнародавала ў сталіцы Філіпін рэйтынгавы ліст, які па-ранейшаму ўзначальвае чэмпіён свету Г. Каспараў — 2 780 ачкоў. На другім месцы масквіч А. Карпаў (2 725), на трэцім — В. Іванчук з Львова (2 720). За першай тройкай месцы ў дзесятцы мацнейшых занялі: англічанін Н. Шорт (2 685), В. Ананд з Індыі (2 670), Б. Гельфанд (2 665), А. Шыраў з Эстоніі, Г. Камскі з ЗША і гросмайстры А. Юсупаў і В. Салаў (усе — па 2 655 ачкоў).

ПАД ПЕРШЫМ НУМАРАМ — ІГАР ЖАЛЯЗОЎСКІ

Дзяржаўны камітэт Рэспублікі Беларусь па фізічнай культуры і спорту, Асацыяцыя спартыўнай прэсы і рэдакцыя газеты «Фізікультурнік Беларусі» падвялі вынікі конкурсу «Дзесяць лепшых спартсменаў рэспублікі ў 1991 годзе». Чарговы раз за апошнія некалькі гадоў гэты спіс узначалі заслужаны майстар спорту, чатырохразовы чэмпіён свету па спрынтарскаму мнагаборству канькабежац Ігар Жалязоўскі.

У дзесятцы лепшых — неаднаразовы чэмпіён свету, пераможца Алімпійскіх гульняў у Сеуле штангіст Аляксандр Курловіч, плыўчыца Алена Рудкоўская — трохразовая чэмпіёнка Еўропы, алімпійская чэмпіёнка, двухразовая чэмпіёнка свету лёгкаатлетка Таццяна Лядоўская, пераможца Уімблдонскага турніру тэнісістка Наталля Зверава, алімпійская чэмпіёнка па спартыўнай гімнастыцы Святлана Багінская, чэмпіён свету ў гэтым жа відзе спорту Віталь Шчэрба, чэмпіён свету па класічнай барацьбе Сяргей Смоль, чэмпіён свету ў спартыўнай хадзьбе на 50 кіламетраў Аляксандр Паташоў і алімпійскі чэмпіён і чэмпіён свету па веславанню Віктар Рэнейскі.

Як бачым, сапраўднае сусор'е чэмпіёнаў!

КАНДЫДАТ У АЛІМПІЙЦЫ

Зорныя гадзіны восемнаццацігадовая гамяльчанка Лена Рудкоўская перажыла ў жніўні гэтага года на чэмпіянаце Еўропы, што праходзіў у Афінах. Упершыню за гісторыю жаночага плавання ў нашай краіне яна змагла з трох магчымых залатых медалёў заваяваць усе тры, паказаўшы лепшыя вынікі ў плаванні на 100 і 200 метраў стылем брас. У камбінаванай жа эстафеце 4x100 Лена не толькі змагла нагнаць час, упушчаны папярэдняй плыўчыцай, але і зрабіць задзел, што дазволіў нашай камандзе выйсці ў пераможцы. Цяпер Лена рыхтуецца да маючых адбыцца Алімпійскіх гульняў. У Гомелі даводзіцца бываць ёй нячаста. Тым больш радасныя сустрэчы з роднымі, з першым трэнерам Верай Лаўровай, якая дала пудёўку ў вялікі спорт цяперашняму майстру міжнароднага класа.

НА ЗДЫМКУ: майстар спорту міжнароднага класа Алена РУДКОЎСКАЯ.

Фота С. ХАЛАДЗІЛІНА.

ПОЛЬСКІ ОРДЭН — БЕЛАРУСУ

Вышэйшы знак салдацкай славы — сярэбраны крыж «Віртуці мілітары» — уручаны жыхару гарадскога пасёлка Воранава, былому жаўнеру Войска Польскага Браніславу Міхневічу. Ён узнагароджаны таксама памятным медалём «За ўдзел у абарончай зямлі 1939 года».

23-гадовага хлопца з вёскі Навасады паблізу Воранава прызвалі ў польскую армію ў сакавіку 1939 года, а праз тры месяцы ён трапіў на паўвостраў Вестэрплатэ непадалёку ад Гдыні, дзе служыў у батальёне маёра Сухарскага — будучага нацыянальнага героя Польшчы. Тут яго і застала другая сусветная вайна. Пачалася яна з гарматных залпаў фашысцкіх лінкорэў, якія ва ўпор абстралялі паўвостраў. Нешматлікі гарнізон мужана трымаўся цэлы тыдзень, але вымушаны быў капітуляваць. Разам з іншымі байцамі Браніслаў трапіў у палон і да лютага 1945 года знаходзіўся на прымусовых работах у невялікім гарадку Кентчын ва Усходняй Прусіі. Тут яго і вызвалілі нашы войскі.

Браніслаў Міхневіч — адзін з чатырох былых воінаў польскай арміі, якія пражываюць цяпер у Беларусі і якія перажылі бэй на Вестэрплатэ. Высокія ўзнагароды яму ўручыў віцэ-консул генеральнага консульства Рэспублікі Польшча ў Мінску Кшыштоф Длужэйскі.

ВАС ШУКАЮЦЬ І ЧАКАЮЦЬ СВАЯКІ

Шукаю дзяцей і ўнукаў БАГДАНОВІЧА Яся (Яна) Францавіча, які выехаў у ЗША на пачатку стагоддзя з вёскі Старая Рудзіца, што на Міншчыне. Жонка яго — Мядзвецкая Марыя — з вёскі Курганне.

У Амерыку Я. Ф. Багдановіч выязджаў разам з братам Багдановічам Уладзіславам (Уладзімірам) Францавічам і жонкай яго Амэліяй. У іх там нарадзіліся два сыны — Іосіф (Юзік) і Ольгерд. Жылі яны на той час ці то ў Чыкага, ці ў Нью-Йорку.

Мой адрас: 220067, Мінск, вул. Русіянава, 24, кв. 427.

Хатні тэлефон: 60-86-02.

БАГДАНОВІЧУ Уладзіміру Іосіфавічу.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Газета адрукаваная ў друкарні «Беларускі Дом друку»
Індэкс 63854. Заказ № 1979(а).